

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

**BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM
2019–2020**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Andrea Bratrychová

Postoje romských matek na Karlovarsku ke vzdělávání dětí

Praha 2020

Vedoucí bakalářské práce:
doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR PART-TIME STUDIES

2019–2020

BACHELOR THESIS

Andrea Bratrychová

**Attitudes of Roma Mothers in the Karlovy Vary Region
to the Education of Children**

Prague 2020

The Bachelor Thesis Work Supervisor:

doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

.....
Andrea Bratrychová

Poděkování

Chtěla bych poděkovat doc. PaedDr. Evě Šotolové, Ph.D. za vedení své bakalářské práce a neziskové organizaci Český západ, o.p.s. za umožnění šetření v sociálně vyloučených lokalitách.

Anotace

Předkládaná bakalářská práce představuje romskou minoritu a pojednává o přístupu romských matek ke vzdělávání svých dětí. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část je zaměřena na vymezení důležitých pojmů ve vztahu ke vzdělávání romské minority, charakterizuje pojmy romské etnikum, romská rodina, vzdělávání Romů a organizaci kooperující s romskou minoritou. Praktická část přibližuje a analyzuje metodou dotazníkového šetření přístup romských matek ke vzdělávání svých dětí ve dvou různých sociálně vyloučených lokalitách. Sociálně vyloučené lokality budou za pomoci dotazníkového šetření porovnány ve vztahu ke vzdělávání.

Klíčová slova

Dotazníkové šetření, Rom, romská rodina, romský žák, organizace Český západ, o.p.s., sociálně vyloučená lokalita, vzdělávání

Annotation

This bachelor thesis presents the Roma minority and is focused on access of Roma mothers to the education of their children. The thesis is divided into theoretical and practical part. The theoretical part focuses on the definition of relevant terms in relation to the education of the Roma minority, characterizing terms such as the Roma ethnic group, Roma family, Roma education and organization cooperating with the Roma minority. The practical part describes and analyses approach of Roma mothers to the education of their children in two different socially excluded localities. The socially excluded localities will be evaluated using a questionnaire survey on the relation to education.

Keywords

Education, organization Český západ, o.p.s., questionnaire research, Roma, Roma family, Roma pupil, socially excluded locality

OBSAH

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 ROMOVÉ V ČESKÉ SPOLEČNOSTI.....	11
1.1 Romské etnikum.....	11
1.2 Romský jazyk.....	13
1.3 Romská kultura.....	14
2 ROMOVÉ A RODINA	16
2.1 Rodina v romském duchu.....	16
2.2 Postavení romské ženy v rodině a společnosti	17
2.3 Role muže v romské rodině.....	18
3 VZDĚLÁVÁNÍ ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE.....	20
3.1 Výchovné působení rodiny.....	20
3.2 Vzdělávání romských žáků	22
3.3 Problematika současného vzdělávání	23
4 ČESKÝ ZÁPAD, O.P.S. KOOPERUJÍCÍ S ROMSKOU MINORITOU.....	26
4.1 Vymezení organizace	26
4.2 Sociální služby poskytované Českým západem, o.p.s.	27
PRAKTICKÁ ČÁST	31
5 MATERIÁLY A METODIKA.....	31
5.1 Cíl výzkumné části a jeho šetření, stanovení hypotéz.....	31
5.2 Metodologie výzkumného šetření	31
5.3 Charakteristika lokalit, škol zvoleného výzkumného souboru.....	33
5.4 Dotazník zvoleného výzkumného souboru	36
5.4.1 Sledované matky v lokalitách Toužimska a Tepelska.....	36
5.5 Vyhodnocení zvoleného výzkumného souboru	56
6 DISKUZE	57
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	60
SEZNAM ZKRATEK	63

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK.....	64
SEZNAM PŘÍLOH.....	66

ÚVOD

Tématem bakalářské práce je Postoje romských matek na Karlovarsku ke vzdělávání dětí. Autorka si toto téma zvolila z důvodu osobní zainteresovanosti s danou problematikou, jelikož pracuje jako sociálně aktivizační pracovník pro rodiny s dětmi v neziskové organizaci.

Romská minorita získala v roce 1991 v České republice status národnostní menšiny, je velmi diskutabilním a aktuálním tématem naší společnosti. Romové jsou nedílnou součástí majoritní společnosti již několik staletí. Soužití romské minority a majoritní společnosti je stále plné konfliktů, mnoho Romů se nedokáže vyrovnat, či přizpůsobit se s nároky majoritní společnosti a ocitá se na okraji společnosti, pracovního trhu, ale i vzdělávacího systému. Rodiny se tak často nacházejí na prahu sociálního vyloučení, kde je nedostatek příležitosti, stát se součástí majoritní společnosti.

Možnou příčinou propadu na okraj společnosti je dlouhodobá koncentrovaná nezaměstnanost, nevyhovující bytové podmínky, lichvářství, nízká úroveň vzdělanosti a sociálně patologické jevy. Romské rodiny v sociálně vyloučených lokalitách se běžně potýkají s více problémy najednou, ztrátou zaměstnání, nevyhovujícími bytovými podmínkami, vysokou zadlužeností, nízkou úrovní vzdělanosti, jenž tyto důsledky mohou vyústit až v sociálně patologické jevy.

Sociální služby spolupracující s romskou minoritou v sociálně vyloučených lokalitách se snaží minimalizovat a eliminovat důsledky nepříznivé sociální situace, ale jaký postoj ke vzdělávání má romská minorita a nabízí organizace v rámci svých služeb programy pro rozvoj vzdělávání?

Hlavním cílem bakalářské práce je charakterizovat pojmy, které souvisí s touto problematikou, přiblížit a analyzovat přístup romských matek ke vzdělávání svých dětí.

Teoretická část práce je rozdělena do 4 kapitol, včetně úvodní části, které se zaměřují na vzdělávání Romů v majoritní společnosti. První kapitola vymezuje Romy v české společnosti, definuje romské etnikum, romský jazyk a romskou kulturu. Druhá kapitola popisuje Romy a jejich rodiny, především charakterizuje romské rodiny a postavení romského dítěte v rodině. Třetí kapitola charakterizuje vzdělávání Romů v České republice, zejména výchovu a vzdělání romských žáků, základní vzdělávání

a problematiku současného vzdělávání. Čtvrtá kapitola představuje charakteristiku neziskové organizace, která kooperuje s romskou minoritou, popisuje vymezení organizace a sociální služby, které poskytuje.

V praktické části bude přiblížen a analyzován přístup romských matek ke vzdělávání svých dětí. Pro výzkumnou část bude využit kvantitativní výzkum, metody dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření bude realizováno ve dvou sociálně vyloučených lokalitách, za účelem zjištění přístupu romských matek ke vzdělávání svých dětí a následně budou porovnány dvě různé sociálně vyloučené lokality.

TEORETICKÁ ČÁST

1 ROMOVÉ V ČESKÉ SPOLEČNOSTI

1.1 Romské etnikum

Romská populace na území České republiky se vyznačuje různorodou diferenciací. Diferencovanost lze spatřit v několika různých rovinách: jazykové, v typech povolání, ve zvycích a ve způsobu životního stylu (Fónadová, 2014).

Etnická kultura je obvykle považována za osobitý etnický, skupinový, národnostní nebo národní kult kultura, projevující se v příznačnosti materiální a duchovní kultura. Dále to jsou tradiční i současná měnící se specifika v celkovém komplexu způsobu života a kultura Romů. Mezi základní etnické znaky patří: etnické vědomí, etnická identita, hlavně vztah a identifikace s vlastním romstvím, ale také etnické odlišnosti od Neromů (Davidová, 2004).

Cikánské skupiny zaujímají a připomínají meziskupinová etnická společenství. Jsou autonomní, mezi sebou mohou být nepřátelští. Na straně druhé se u cikánských skupin konstituovalo vědomí sounáležitosti a s ním i pravidla vzájemné pomoci a solidarity, zde má rozhodující vliv etnikum, které cikánské skupiny vylučuje, izoluje a neakceptuje jako spoluobčany. Pro cikánské skupiny je charakteristické třístupňovité etnické sebeuvědomění, které představuje funkci z hlediska etnické integrace, ale také dezintegrace. V této perspektivě je nutné odlišovat jejich vlastní etnicitu a preferované etnické sebeuvědomění. Z hlediska etnického sebeuvědomění znamená, že na prvním místě se cítí být příslušníky své vlastní skupiny, na druhém místě pak členy odpovídající příslušné etnické skupiny a teprve na třetím místě se nalézá vědomí přináležitosti k cikánskému společenství, které je tvořeno vnějším tlakem okolního obyvatelstva. Často dochází k nedorozuměním stran z hlediska: „Já jsem Cigán, cítím se být Cigánem,“ ve výsledku všechny cikánské skupiny považují právě a jen členy své vlastní skupiny za pravé a čisté, všechny ostatní skupiny sice uznávají, že jejich členové jsou Cikáni, ale považují je za nepravé (Jakoubek, Jakoubková Budilová, 2009).

Etnická skupina může zaujímat stanovisko kulturní a socioekonomické. Kulturní hledisko znamená, že etnikum je charakterizováno jako kulturní minorita s odlišnými hodnotami, postoji a názory vzhledem k majoritní společnosti. Socioekonomické hledisko se vyznačuje tím, že etnická skupina je vymezena postavením na sociálně stratifikačním statusu společnosti. Kulturní vymezení romského etnika zastává opatření, která vedou ke kulturní integraci. Tento stav se obvykle děje prostřednictvím kulturních institucí právě na podporu a posílení kultury či tzv. etnického vědomí. Socioekonomické hledisko přistupuje k Romům jako ke skupině se sociálním znevýhodněním a zaměřuje se na jejich sociální inkluzi do majoritní společnosti, především prostřednictvím vzdělávacího systému (Fónadová, 2014).

Romové jsou vlastní specifikou po celém světě. Žijí rozptýleně téměř po celém světě, nejvíce se však usadili v Evropě. V každé zemi, kde žijí, nebo kde se usadili, tak byli a jsou nazýváni majoritní společností, či místním obyvatelstvem vycházející ze dvou základů. Rozšířenější skupina vychází z uvedeného „Athinganoi,“ do níž patří dodnes často užívaný název Cikán – Cikáni, na Slovensku Cigáni, v Rusku a na Ukrajině Cygany, v Polsku Cyganie, v Rakousku a Německu Zigeuner. Druhá skupina někdejších Romů procházela Egyptem, kde však byli nazýváni lidem egyptským faraonským, z toho vzniklo starošpanělské pojmenování Egypcianos a ve Španělsku Gitanos, ve Velké Británii – Gypsies a ve Francii Egyptiens, oni sami se však nazývají Romové. Název Rom zahrnuje označení několika etnických skupin, které mají společné kulturní rysy, osobité charakteristiky a společný původ. Rom v překladu znamená muž, nebo manžel, ale spíše tento název nahrazuje dřívější obecně rozšířený pojem Cikán. Název „Rom“ byl navržen a schválen prvním romským kongresem v roce 1971 jako politicky korektní označení. Tímto názvem se neoznačují všichni Romové, v Německu a severní Itálii, částečně i u nás žijí Sinti – Sintové, jedná se o skupinu tzv. německých Cikánů, kteří uznávají jen toto pojmenování, například některé francouzské skupiny používají název Manuš, což v překladu znamená člověk, lidé. Mezi nejvýznamnějším etnickým specifikem je zejména jazyk (Davidová, 2004).

1.2 Romský jazyk

Autor zmiňuje postavení Romů k romskému jazyku, které je vyjádřeno v přísloví: „*Ko pesladžal vaš peskeri čhib, ladžal pes the vaš peskeri daj* (Kdo se stydí za svůj jazyk, stydí se i za svou matku“ (Mann, 2001, s. 25).

Romský jazyk patří mezi indické jazyky. Jejich jazyk ovlivňovalo prostředí, ve kterém právě pobývali. Předkové Romů opustili Indii před více než tisíci lety. V důsledku migrace, můžeme v romštině nalézt slova řecká, slovanská, perská, ale také arménská (Mann, 2001).

Jazyk romský je tvořen třemi vrstvami, zejména se jedná o slovní zásobu. První vrstva charakterizuje slova převzata z hindštiny, druhá vrstva skýtá slova, která jsou převzata z jazyků zemí, kde se Romové na své cestě z Indie déle zastavili, a třetí směr poukazuje na nejnovější vrstvu tvořící slova, která jsou převzatá z jazyka země, kde se usadili a kde žijí, jedná se o výrazy pro konkrétní předměty i abstraktní pojmy, které Romové dříve nepotřebovali (Davidová, 2004).

Romský jazyk má svá specifika, na rozdíl od jazyka českého, ty tvoří specifické hlásky: ch, kh, pha th, které se vyslovují s lehkým přídechem, pokud se užije ve slově místo hlásky s přídechem hláska bez přídechu, může se změnit význam slova. V romském jazyce se rozeznává jedenáct slovních druhů a to takové: člen, podstatná jména, přídavná jména, zájmena, číslovky, slovesa, příslovce, spojky, částice a citoslovce. Podstatná jména mají dva rody, tj. mužský a ženský, jednotné a množné číslo a osm významových pádů. U sloves rozlišují taktéž čas (minulý, přítomný, budoucí), způsob (oznamovací, rozkazovací a podmiňovací přítomný a minulý), rod činný a trpný. Romština využívá zdobněliny, jež zvyšují účinek daného slova, např. čuno (trochu), čunoro (trošku) a čunonoro (trošilinku). Pohádky uchovávají nejasné formy romského jazyka, šířily se ústním podáním z generace na generaci, nadaní pohádkáři se nacházeli téměř v každé osadě. Příběhy pohádek byly tvořené především o králích, romských hrdinech, různých nadpřirozených bytostech, ale také pojednávaly o vážných, či humorných příbězích vyznívající z života (Mann, 2001).

V českých zemích popsal romský jazyk jako první básník Antonín Jaroslav Puchmajer, zpracoval dialekt původních českých Romů. Katolický kněz Josef Ješina vydal

publikaci s názvem Romáňi čib a Slovník česko – cikánský a cikánsko – český. Mezi další významné osobnosti patří Vincent Lesný, který vydal Příručku cikánštiny a Milena Hübschmannová, která vydala učebnici Základy romštiny. Romština byla převážně hovorovým jazykem, chyběla zde odborná slova a výrazy spjaté s některými oblastmi současného života. Tuto otázku se snaží vyřešit jazykovědná komise při mezinárodní romské organizaci International Romani Union, působící na Univerzitě Reného Descarta v Paříži (Mann, 2001).

Většina Romů v České a Slovenské republice romsky rozumí a mluví, ačkoliv je užíván dialekt, odpovídající vnitřnímu členění subetnik. Na Slovensku jsou slova převzatá z maďarštiny a jsou oblasti, kde Romové již svůj jazyk zapomněli a hovoří jazykem většinového obyvatelstva. Vliv na romský jazyk mají jazyky majoritního obyvatelstva. V rodinách Romové hovoří romským jazykem souběžně s jazykem českým, který je definován jako etnolekt. V důsledku této jazykové bariéry se romské děti setkávají s řadou problémů ve škole, s vyučovacím jazykem, který je odlišný od toho, který právě slyší doma. V důsledku etnolektu někteří Romové, kteří už nemluví romsky, neovládají správně ani český jazyk (Davidová, 2004; Liégeois, 1997).

1.3 Romská kultura

Kultura je vše, co lidé dělají, co o tom říkají, co si myslí, obecně přijatelný způsob, jakým si člověk při tom všem počíná. Jsou to návyky, zvyky a tradice, v nichž byl člověk vychován (Kolektiv autorů In: Davidová, 2000).

V majoritní společnosti převládá názor, že Romové nic užitečného neuměli, že byli příživníky, kde se převážně živilo jen příležitostnými formami obživy, překupnictvím, romské ženy kradly slepice a potraviny, vykládaly z karet a ruky a podváděly, až na různé výjimky. Na straně druhé je to právě romská kultura, o kterou má většinová společnost zájem, převládá názor, že Romové mají v krvi rytmus, a proto jsou tak skvělí hudebníci a tanečníci. Romové taktéž ovládali kromě hudebních dovedností mnoho řemesel. Mezi tradiční romské řemeslné dovednosti patřili kováři, kotláři, řetězci a zvonkaři (Kolektiv autorů In: Davidová, 2000).

Nejvýraznější specifickou hodnotou Romů je hudba. Romové hudbou vyjadřují svoji duši, své problémy a žal, cit a radost. V mnoha zemích světa jsou známí jako výborní zpěváci a muzikanti, jejich hudba měla vliv i na národní hudbu majoritní společnosti. To se týká především Bulharska, Maďarska a Španělska. Romská hudba je specifická a výrazně odlišná. Romští muzikanti již neovládají svůj jazyk, proto již tradiční romské písně znají jen zřídka (Kolektiv autorů In: Davidová, 2000).

Důležitým historickým mezníkem představovalo uspořádání Světového romského kongresu v roce 1971, na kterém byla přijata tradiční romská píseň Djelem, Djelem za romskou hymnu a schválena romská vlajka (Bittnerová, Moravcová, 2013).

Duchovní kultura Romů je jedním z nejtradičnějších a nejvíce se odlišujících projevů v oblasti lidového náboženství, pověr a magických praktik. Romové se hlásili a hlásí k církvi v prostředí, ve kterém žijí, dříve se k víře hlásili ze strachu před smrtí a přírodními úkazy, které si nemohli jinak vysvětlit. Součástí lidového náboženství Romů byla pověra, která měla velký vliv na udržování tradičního způsobu života se všemi jeho projevy (Davidová, 2004).

K romským tradicím patřila vzájemná úcta, zdvořilost a pohostinnost. Celá řada tradic se týkala pokrmů, krojů, apod. Některé potraviny byly považovány za nečisté, zejména pokud byly znovu přihřívané, upadly na zem, anebo pokud do nich spadl vlas. Ve způsobu oblékání ženy upřednostňovaly pestřejší oblečení, muži spíše tmavší obleky. Tradiční byl zákaz odhalování těla, ani v domácnosti se členové rodiny před sebou nesvlékali (Šišková, 2001).

Romové nemají vlastní tradiční svátky, obvykle slaví křesťanské svátky s majoritní společností. Romové slaví svátek, který je nazvaný Den Romů a oslavuje se vždy osmého dubna. V současné době se dodržování tradic v nejmladší generaci ztrácí, ačkoliv někteří se snaží o obnovení tradičních hodnot romské kultury a znovuzavedení některých zvyků (Šišková, 2001).

2 ROMOVÉ A RODINA

2.1 Rodina v romském duchu

Pro romskou společnost je základní jednotkou rodina. Příslušnost k rodině má pro Roma zásadní význam. S rodinou se Rom ztotožňuje, je součástí její kultury, přijímá její přísná pravidla, etické a kulturní normy. Rodinné postavení člena určují dva základní faktory: pohlaví a věk. Tradiční romská rodina je patriarchální, v romské rodinné hierarchii je muž postaven výše než žena. Vážnost muže i ženy stoupá věkem. Na postavení ženy v rodině má vliv počet dětí, čím více dětí, tím více úcty k ní. Tento model rodinných vztahů je podobný modelu indickému, v rodinné hierarchii Indů ovšem platí přísnější pravidla a povinnosti jednotlivých členů (Šišková, 2001).

Romská rodina má některé rozdílné znaky od historického vývoje po demografické podmínky, sociokulturní charakteristiky, až po sociálně psychologické zvláštnosti. S touto skupinou jsou spjaty tradice, zákony, některé z nich přetrvávají dodnes. Vajda stál v čele romské skupiny, byl to jakýsi rodový náčelník, jeho kompetentnost spočívala v pravomocích, dodržování vnitřních nepsaných zákonů, podle nichž některé skupiny žijí dodnes. Rodové pouto, které se dnes nachází pouze v některých skupinách, bylo a stále je mnohdy silnější než pouto rodinné. Toto pouto je charakteristické v podřízenosti jedince rodu, ve zbytcích velkorodiny i charakteru příbuzenských oslav a zvyků. Pokud se jedinec vymaní z těchto tradičních pout, dostává se do nesouladu s vlastním názorem a přáním, jak by chtěl žít a působící tlak širší rodiny ho odsuzuje jako odpadlíka od rodu. Jedná se o nejobtížnější projev myšlení a hodnotového systému současné mladé generace (Bartoňová In: Davidová, 2009; Davidová, 2004).

Rozšířená rodina je u Romů dodnes stálou funkční sociální jednotkou, pokud dojde k brzkému těhotenství, rodiče a příbuzní pomáhají dospívajícím dětem a to nejen ekonomicky, ale taktéž radou a pomocí při péči o narozené děti. V romských rodinách není zvykem umisťovat starší členy do pobytových zařízení sociálních služeb. V romských rodinách je běžné, že mladší jedinci pečují o starší členy rodiny, z tohoto hlediska je romská rodina vícegenerační (Kajanová a kol., 2015).

2.2 Postavení romské ženy v rodině a společnosti

Postavení ženy v romské rodině bylo donedávna velmi nízké. Pro romského muže je žena předurčena k tomu, aby rodila, vychovávala děti a obstarávala domácnost. Žena v romské rodině byla kvůli dominantnímu postavení muže již od raného dětství vychovávána v podřízeném postavení. Vzhledem k výchově dětí jsou mužské a ženské role rozdělené. Otec se věnuje výchově synů a matka dcerám. V otázce respektování nepsaných tradičních romských zákonů byla romská žena vedena již od útlého dětství a na dodržování těchto nepsaných pravidel dohlížela vesměs celá komunita (Bartoňová In: Davidová, 2009; Kajanová a kol., 2015).

Od romských žen jsou vyžadována určitá pravidla, aby v případě nedodržování a nerespektování těchto pravidel svou nečistotu nešířily dál a neohrozily tak ostatní členy komunity. Jeden z rituálů se vztahoval ke stolování, Romky, které byly považovány za nečisté, se svým oblečením nesměly dotknout nádobí, ve kterém bylo vařeno jídlo pro ostatní, musely nosit vlasy svázané pod šátkem. Riziko přenosu nečistých sil je nejvyšší v době periody, kdy žena by neměla na nádobí ani sáhnout, z tohoto důvodu si členky širších rodin vypomáhaly. Za nečistou ženu je považována také žena v období těhotenství a porodu, musela dodržovat určitá pravidla, která ji a plod měla ochránit před negativními vlivy. Těhotná Romka se v době gravidity nesměla podívat na hady či žáby, nebo se dotýkat psů a koček, v minulosti bylo zvykem, že k porodům byla přivolána neromská žena (Kajanová a kol., 2015).

Změna postavení romské ženy je ovlivněna aktuálním postavením romské minority ve společnosti, kde docházelo k formování dalších vnitřních vztahů vně komunity, ale také v rodinách, které bylo ovlivněno zejména poválečnými změnami ve společnosti, ale také násilnou asimilací (Kajanová a kol., 2015).

Romská žena v dnešní době čelí reálné diskriminaci ve společnosti, zejména v oblasti sociálního života, kdy dochází k diskriminaci z genderového hlediska a také kvůli své příslušnosti k národnostní menšině. Dnes ženy usilují o rovnoprávnost a emancipaci, bojují o své místo ve společnosti. Každodenní činností romské ženy je péče o domácí prostředí, které se odráží od toho, zda děti chodí či nechodí do mateřské nebo základní školy, volný čas má v době, kdy jsou děti mimo dohled a nemusí jim věnovat svoji

pozornost. Pokud jsou děti doma z jakéhokoliv důvodu, společně navštěvují své širší příbuzenstvo, které se značně podílí na péči o děti. Romské ženy můžeme vnímat jako neaktivnější členy rodiny, velmi se angažují pro své muže a děti, zabezpečují pro rodinu každodenní potřeby, snaží se o to, aby jejich děti dosáhly kvalitního vzdělání a nemusely přijímat ty nejspínavější práce, či trávit svůj život na úradech práce (Kajanová a kol., 2015; Liégeois, 1997).

Současné postavení romské ženy v majoritní společnosti v posledních letech přispělo k několika významným změnám, avšak se romská žena potýká s některými potížemi, které úzce souvisí se vzděláním, které je obecně v romských komunitách velmi nízké. Pozice ženy byla určována věkem, plodností a počtem dětí. V současnosti lze pozorovat snahu o emancipaci Romek v rodině. Mladší generace se již sama rozhoduje o tom, kdy a kolik bude mít dětí, je svobodnější i v otázce sňatku a míře zavislosti na muži. V současnosti aktivita romských žen spočívá ve vyřizování sociálních dávek, právě romská žena chodí na příslušné úřady a tyto záležitosti vyřizuje, v tomto smyslu se role v romské rodině otáčejí, romská žena je ta, která přináší do rodiny finance na obživu (Kajanová a kol., 2015; Davidová, Uherek, 2014).

V rámci emancipace romských žen se mění v důsledku i jejich postavení v samotném partnerském vztahu s muži. Samotný výběr partnera již není podmíněn ostatními členy komunity, žena si muže vybírá sama a rodiče jsou tolerantní k výběru budoucího muže. Partnerství je v současné době rovnocenné, partneři mají stejná práva, stejné možnosti rozhodovat o důležitých záležitostech. Romky své partnery neopouštějí, a pokud ano, učiní tak pouze dočasně, ke svému muži se opakovaně vracejí (Kajanová a kol., 2015).

2.3 Role muže v romské rodině

Hlavou tradiční romské rodiny byl odjakživa muž, bez ohledu na romskou příslušnost. Muž je nositelem prestiže rodiny ve společnosti. Čest je pro člena romské skupiny naprosto nezbytná, Rom po odnětí cti by byl v komunitě zavrhnut či odsouzen, v lepším případě by došlo k věčnému posměchu. Muž je u Romů tradičně a nepostradatelně pánem rodiny, pánem ženy a všichni ho musí poslouchat. Z pohledu většinové společnosti se může toto postavení jevit jako silně separační koncept chápání.

Většina romských mužů se ke svým ženám chovala často ponižujícím, nečestným způsobem. Pokud se procházeli romští manželé spolu po městě či vesnici, tradičně žena několik kroků za ním následovala svého muže, čímž muž dával najevo své dominantní vyšší postavení. Při různých společenských setkání muž vždy sedí u stolu sám, bez žen. Tyto tradice se dodržují a respektují v romských osadách, dokonce i u starších romských manželů žijících ve městě, či na vesnici, u mladší generace se tyto tradice již vytrácí (Kajanová a kol., 2015; Liégeois, 1997).

Romský muž je uvnitř i navenek hlavou rodiny, dále ochráncem rodiny, rozhoduje a nese zodpovědnost za své jednání v komplexu celé rodiny. Muž je považován za bytost větší důležitosti než žena. Tradičně byl výdělek muže pouze příležitostný, svůj čas trávil sháněním zakázek, pěstováním dobrých vztahů s příbuznými a urovnáváním rozepří mezi rodinami. Vzhledem k ženě je muž v romské kultuře od nepaměti vždy na prvním místě, tzn. má více práv než žena, která zastává velmi submisivní postavení v rodině a navíc je muži povinna projevovat pokoru, laskavost, obdiv a úctu (Kajanová a kol., 2015; Liégeois, 1997).

Postavení muže v rodině je velmi zásadní, dříve byl muž v rodině nazýván jako Bůh, co řekl, to platilo a všichni toto rozhodnutí museli respektovat a poslouchat. S tímto postavením souvisí i důležitý fakt, že muž, který se o rodinu nestará, nechrání ji a vystavuje ji nějakému riziku, je sám vystaven kritice ostatních členů komunity. Komunita muži dává najevo své opovržení, vykřikuje na jeho adresu posměšné popěvky, anebo dokonce před ním odplivne. V případě, že se muž nepolepší, může navždy ztratit autoritu, úctu rodiny a celé romské pospolitosti. Projev odsouzení takového muže se může projevovat tak, že mu zeťové, případně jiní mladší členové rodiny, kteří mu dosud vykali a prokazovali úctu, začnou tykat a oslovovat ho romským hanlivým jménem. Prakticky všichni členové romské komunity byli mezi sebou takto vzájemně kontrolováni (Kajanová a kol., 2015).

3 VZDĚLÁVÁNÍ ROMŮ V ČESKÉ REPUBLICE

3.1 Výchovné působení rodiny

Veřejnost, ale i řada pedagogů si pokládají otázku, jakou roli hraje vzdělání a škola v životě romského etnika (Bartoňová In: Davidová, 2009).

Hodnoty jedince značně souvisí s výchovou a vzděláním. Hodnoty jsou převážně determinovány rodičovským vlivem, ve škole působí učitelé svými názory a postoji. Hodnoty nás motivují k určitému cíli. Na jejich základě přizpůsobujeme své chování, usilujeme o dosažení toho, co považujeme za cenné, potřebné a pro nás velmi důležité, odborně to nazýváme hodnota. Hierarchie hodnot je v romském kontextu odlišná. Setkáváme se s tím, že vzdělání pro romské etnikum není důležité, za největší hodnotu považují stáří, rodinu, zdraví, vlastnictví. Vzdělání je pro Romy na jiném hodnotovém žebříčku v porovnání s majoritní společností (Kaleja, 2011).

Postoje romských rodičů k výchově svých dětí jsou náležitě odlišné mentalitou, která je charakterizována větší emocionálností, mnohem blíže mají totiž k indické kultuře než k západní (Kajanová a kol., 2015).

Výchova romského dítěte je více respektována v pocitech a přáních, romské dítě není nikdy samo a cítí, že je milované. Kolektivnost patří k tradičním rysům romské výchovy, pevné sociální a ekonomické vazby vypovídají o romské solidaritě a pospolitosti. Romské dítě se učí tím, co dělají druzí, přičemž jej nikdo neokřikne a nedrezíruje, učí se samostatně. Zatímco české dítě je pořád ve střehu, napjaté, aby něco neudělalo špatně. České dítě musí vstát, pokud ho rodiče vyženou z postele, i když se mu chce ještě spát, v přesnou hodinu musí jít spát, a pokud má hlad, musí vyčkat, až se dostaví hodina dalšího jídla. České dítě musí jít tam, kam mu rodiče přikáží jít, následuje své rodiče, i když se mu nechce, zatímco romské dítě, když má hlad, tak vstává, chodí spát, pokud je ospalé, nemusí být pořád ve střehu, napjaté, aby něco neudělalo špatně. Nemusí pořád dokola říkat děkuji, prosím, děkuji, poněvadž Romové přirozeně rozdávají, je-li z čeho a nemusí se o to prosit, jsou rádi, když můžou něco dát a nečekají, že by se mu mělo za to poděkovat. Romské dítě se účastní rozhodování

spolu s ostatními členy rodiny, pokud zazní nějaká otázka, každý člen k tomu řekne své slovo a všichni jsou vyslyšeni. Každý úkol se řeší společně, jakmile by někdo chtěl řešit něco sám, byl by považován za sobce. Romské děti si většinou hrají pospolu, pokud takové dítě přijde do školky a chce si hrát s českými dětmi, tak se může stát, že české dítě si s ním hrát nebude, protože je zvyklé si hrát samo, je více samostatné. Hračka je jeho, nedělí se o ní s nikým a pak může dojít k šarvátce, romské dítě zaleze do kouta a začne plakat, toto učitelka v mateřské školce nemusí vědět, nezná romskou výchovu, zde záleží, jak je citlivá, vnímavá a rozumná (Kajanová a kol., 2015; Hübschmannová, 1993).

Protože pro rodinu není vzdělání dětí klíčovou prioritou, vede to k tomu, že děti nejsou motivované k dosažení dobrých výsledků. V důsledku nesprávných návyků v režimu dne se děti dostatečně nepřipravují na vyučování a povinnosti směrem ke škole a ze strany rodičů nejsou vůbec kontrolovány. Romská rodina není přesně strukturovaná a není uzavřená, na rozdíl od školského prostředí, které vyžaduje přesná pravidla a strukturovaný systém, tento atribut je pro romské dítě velmi zatěžující, dělá mu problém dodržovat režim a řád školy. Dalším problémem je adaptační nepřizpůsobivost, čím více je rodina a prostředí, kde dítě žije, primitivnější, tím více je tato adaptace složitější. Matky neposílají své děti do školy z různého důvodu, nemají peníze na svačinu pro své děti, děti hlídají mladšího sourozence anebo se dětem do školy nechce. V důsledku těchto skutečností děti absolvují pouze několik ročníků základní školy či základní školy praktické. Centrem skutečného zájmu romských matek je, jak se dítě všeobecně ve škole cítí (Bartoňová In: Davidová, 2009).

Výchova, která nevede k individualitě, ale ke kolektivnosti, zapříčiňuje romským dětem problémy v procesu edukace. Jde o situace, v nich se musí žák prosazovat, volný styl výchovy má vliv na problematiku záškoláctví. Život současných romských dětí a mládeže je prázdný, bez jakéhokoliv cíle, zaměřen pouze na užití si daného dne. Chybí jim podpora a pomoc tradiční velkorodiny (Bartoňová In: Davidová, 2009; Prokešová, 2010).

3.2 Vzdělávání romských žáků

„Postoj Cigánova ne-Cigánov k inštitúciám vzdelávania je veľmi rozdielny: zámery a ambície Cigánov sú iné jako zámery a ambície necikánských občanov“ (Liégeois, 1997, s. 176).

Listina základních práv a svobod zaručuje právo na vzdělání, dále zaručuje občanům tvořícím národnostní nebo etnické menšiny taktéž právo účasti na řešení věcí týkajících se národnostních nebo etnických menšin. Zásadním východiskem byla novelizace školského zákona v návaznosti na Listinu základních práv a svobod, platný školský zákon z roku 2004 zajišťuje příslušníkům národnostních menšin právo na vzdělání v jazyce národnostní menšiny (Šotolová, 2011; Bittnerová, Doubek, Levínská, 2011).

Předškolní vzdělávání má značný vliv na životní dráhu dítěte. Většina romských dětí je svým sociokulturním prostředím znevýhodňovaná v předškolním věku, jelikož k povinné školní docházce nastupují zcela nepřipravení. Vzhledem k této nepřipravenosti je potřeba vyvářet takové předpoklady, aby většina romských dětí mohla navštěvovat mateřské školy již od tří let, alespoň po dobu čtyř hodin denně. Podporu a pomoc mohou poskytnout místní neziskové organizace. Jedním z řešení problematiky vzdělávání romských dětí je zřizování přípravných tříd, které vyplynulo z usnesení vlády ČR z roku 1993, vzhledem k situační zprávě o problematice romské komunity. Vláda uložila MŠMT ČR realizovat opatření, která směřují k odstranění jazykové bariéry (Šotolová, 2011).

V rámci základního vzdělávacího systému je nutné brát v potaz kulturní identity romských dětí. Zřizovat podle potřeby pracovní místa vychovatelů, romských asistentů na školách a v zařízeních ústavní a ochranné výchovy. Asistentům, pokud možno poskytnout dlouhodobou podporu v oblasti vzdělávání a umožnit jim kooperaci mezi učiteli a asistenty navzájem. Autorka v systému podpory znevýhodněných žáků se k této problematice vyjadřuje takto: *„Vytvořit systém podpory žáků při jejich přechodu z programu zvláštních škol do základních škol, stanovit rozdíly mezi jednotlivými ročníky zvláštních škol a základních škol, připravit metodické materiály pro doučování“* (Šotolová, 2011, s. 55). Při přechodu do základních škol by se měly připravit metodické materiály pro doučování, poskytovat jim podporu formou učebních pomůcek, kurzů,

doučování, apod. Pro neukončené základní vzdělání zdokonalovat programy pro doplnění základního vzdělání (Šotolová, 2011).

Problematika umístování dětí na základní školy praktické ne vždy kooperuje ve prospěch dítěte. Mezi subjekty patří zejména rodina, škola a pedagogicko-psychologická poradna. Rodiče většinou nejsou dostatečně informováni, co konkrétní přestup pro to dítě znamená, často jsou přesvědčeni, že přestupem získají děti dobré známky, bezpečné prostředí, nebo hraje roli důvod, že se na dané škole nachází již starší sourozenec. Hlavním problémem v souvislosti se zařazováním romských žáků do škol praktických jsou běžně užívané testy inteligence. Test je prováděn v českém jazyce, ale jejich znalost českého jazyka je nižší než u neromských dětí (Šormová, 2016).

Podpora žáků a studentů při sekundárním a terciárním vzdělávání by měla mít poradce či poradenská střediska pro volbu povolání při úřadech práce, která by zajistila maximální podporu při rozhodování o budoucím výběru povolání. S tím také souvisí potřeba spolupracovat s romskou komunitou o podpoře vhodných oborů odborného vzdělávání. Většinu romských rodin ovlivňuje finanční zátěž spojená s dojížděním, stravováním, ubytováním apod. Systém poskytování finanční podpory romským studentům bylo zahájeno v roce 2000 a pokračuje dodnes (Šotolová, 2011).

MŠMT navrhlo dvouletý pilotní projekt, který byl zahájen v roce 2002 na pěti školách s vysokým počtem znevýhodněných dětí. Jednalo se o projekt s celodenním programem. Cílem projektu bylo dosáhnout vyšší školní úspěšnosti prostřednictvím specifických aktivit vzdělávacího programu základní školy. Bylo potvrzeno, že takto koncipovaný program vede k integraci romských žáků, zlepšuje jejich prospěch, docházku, sociální vztahy, upevňuje důvěru rodičů ve školu a dosahuje vyšší samostatnosti a aktivity žáků. Volnočasové aktivity jsou přirozenou součástí dětí a mládeže, přispívají k vzájemnému setkávání a integraci, je důležité podporovat romské neziskové organizace pracující s dětmi a mládeží (Šotolová, 2011).

3.3 Problematika současného vzdělávání

Zpráva o stavu romské menšiny z roku 2017 předkládá informace o romské menšině. Podle odhadů žilo v roce 2017 na území ČR 240 300 Romů, což představuje 2.2 %

z celkové populace. V Karlovarském kraji činí odhad téměř na 13 400 Romů a sociálně vyloučených lokalit představuje téměř 50 %. Podle odhadů MŠMT absolvovalo střední školy celkem 965 Romů, zatímco základní školy úspěšně ukončilo celkem 2 263 Romů (Vlada.cz, Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2018, online, cit. 2019-10-30).

Ministerstvo práce a sociálních věcí ze státního rozpočtu financuje neziskové organizace v oblasti podpory rodiny, rozděluje neinvestiční dotace na podpůrné aktivity pro rodiny, které mají posilovat rodičovské kompetence a komplexně podpořit rodiny s dětmi ocitající se v ohrožení nebo jsou krizí ohroženy. Vzdělání je jedna z oblastí, na které se zaměřuje orgán sociálně-právní ochrany dětí při vyhodnocování situace dítěte a jeho rodiny, pokud jsou identifikovány vzdělávací potřeby, OSPOD zahajuje spolupráci se všemi důležitými partnery: nestátními neziskovými organizacemi, předškolními zařízeními, psychologem aj. MPSV dále usiluje o vyrovnání příležitostí pro děti a mladé lidi ze sociálně znevýhodněného prostředí a o rozvoj sítě terénních a ambulantních služeb, které přispějí k jejich sociálnímu začleňování. MPSV dále navrhuje systém efektivní podpory dětí/škol, který by zajišťoval školní stravování dětí, dále podporu vzdělávacích aktivit pro dospělé Romy a Romky s důrazem na rozvoj klíčových kompetencí a funkční gramotnost. V Karlovarském kraji v roce 2016 působilo celkem 10 sociálních služeb pro cílovou skupinu etnických menšin (Vlada.cz, Strategie romské integrace do roku 2020, online, cit. 2019-10-30).

Dle strategického plánu romské integrace do roku 2020 mezi specifické cíle ve vzdělávání romských dětí a žáků patří zejména zvýšený přístup romských dětí ke kvalitnímu předškolnímu vzdělávání a péči, zde se zaměřují na boj proti sociálnímu vyloučení vytvořením pobídek, které by umožnily dětem ze sociálně slabého prostředí zajistit oblečení, stravné a pomůcky, dále zavést nárok místa v mateřské škole v místě bydliště, zajistit informovanost romským rodičům o možnostech a přínosech předškolního vzdělávání a zajištění podpory rodičů pro umístování dětí do předškolního vzdělávání a to jak systémovými opatřeními, tak prostřednictvím spolupráce neziskových organizací, obcí a rodičů již od raného věku dítěte. Dalším specifickým cílem je odstranění praxe nesprávného zařazování romských dětí do vzdělávání s nižšími vzdělávacími ambicemi, zde musí mít každé dítě šanci nastoupit do

standardního vzdělávacího proudu. Specifickým cílem je dále zajištění základních podmínek pro rozvoj inkluze romských žáků v hlavním vzdělávacím proudu, prostřednictvím pedagogických pracovníků při zavádění podpůrných opatření do praxe, s důrazem na specifika romských dětí, např. zaměstnávání asistentů pedagoga pro děti, žáky a studenty se sociálním znevýhodněním, navrhnout systém efektivní podpory žáků, s cílem odstranit segregačně působící finanční faktory (lyžařský výcvik, školní výlety, škola v přírodě) s cílem umožnit zapojení dětí z nízkopříjmových rodin do těchto aktivit. Specifický cíl také představuje odstraňování segregace romských dětí ve vzdělávání na všech úrovních, k tomu mohou pomoci jak opatření v oblasti bydlení, tak i dílčí opatření ve školství, postupně transformovat romské školy ve školy inkluzivní. Speciálním cílem je podpora Romů při dosahování sekundárního a terciárního vzdělávání, zde se jedná o opatření, která zahrnují například zlepšení přípravy na volbu povolání na základních školách, rozšíření systém podpor, formou doučování a dalších aktivit ke zvýšení sebevědomí dětí k jejich udržení na školách. Podpora doplnění vzdělání u dospělých Romů a celoživotní učení je specifický cíl, důraz je kladen na rozvoj klíčových kompetencí a funkční gramotnost. Je třeba převážně rozvíjet s využitím dotačních programů sít' poskytovatelů vzdělávacích aktivit pro dospělé sociálně vyloučené Romy v rámci podpory jejich celoživotního učení (Vlada.cz, Strategie romské integrace do roku 2020, online, cit. 2019-10-30).

Karlovarský kraj v současnosti nabízí řadu projektů, které se týkají obědů do škol, intervence vedoucí ke zkvalitnění řízení škol a zvýšení kvality vzdělávání. Důraz je kladen na čtenářskou a matematickou gramotnost, na koncepci motivačního systému pro žáky ohrožené předčasným ukončením vzdělání. Dalším cílem je taktéž pracovat se žáky s tělesným, mentálním, zdravotním či sociálním znevýhodněním (Portál karlovarského kraje, online, cit. 2019-11-09).

4 ČESKÝ ZÁPAD, O.P.S. KOOPERUJÍCÍ S ROMSKOU MINORITOU

4.1 Vymezení organizace

Český západ, o.p.s. je nezisková organizace založená v roce 2001. Působí v sociálně vyloučených lokalitách v oblastech Toužimska, Tepelska, Bečovska a Bočovska na území Karlovarského kraje (Český západ o.p.s., online, cit. 2019-10-31).

Vznik této organizace iniciovali bratři trapisté z nedalekého kláštera v Novém Dvoře v roce 2001. Bratři trapisté si při budování svého kláštera povšimli úskalí v romské komunitě v Dobré Vodě a několika mužům nabídli pracovní uplatnění při výstavbě svého kláštera. Při této spolupráci vzniklo občanské sdružení Český západ, které začalo působit v Dobré Vodě začátkem roku 2002. Jeho zakládajícími členy byli Ján Dunček, který je zástupcem dobrovodských obyvatel, Jan Lego a Karel Podsedník, kteří se stali koordinátoři zaměstnávání mužů z dobrovodské komunity. V letech 2000 až 2002 působilo v Dobré Vodě ve spolupráci s trapisty „Společenství Jan 10 pro službu dětem a mládeži“. Koncem roku 2002 zde Společenství Jan 10 ukončilo svoji činnost a předalo Českému západu část majetku i zaměstnance. Postupně tak do Českého západu přicházeli další zaměstnanci a sdružení začalo nabízet nově aktivity pro děti a ženy. Především se jednalo o volnočasové a vzdělávací programy. Po příchodu Jany Kosové se začala v aktivitách sdružení prosazovat metoda komunitní práce, která místním Romům umožnila, aby se učili problémy řešit svépomocí a postupně brali život do svých rukou, jelikož mottem této neziskové organizace je: „Mít život ve svých rukou“ (Český západ, o.p.s., online, cit. 2019-10-31).

Posláním Českého západu, o.p.s. je zmírňovat sociální vyloučení v Karlovarském kraji, zvyšovat schopnost obyvatel žijících v sociálně vyloučených lokalitách a rovněž uspět ve většinové společnosti. Dále se také snaží působit proti jevům rasové nesnášenlivosti a xenofobie. Svého poslání dosahuje především poskytováním sociálních služeb, zplnomocňováním sociálně vyloučených obyvatel prostřednictvím metody komunitní práce, podporou, vzděláváním a organizováním volnočasových aktivit pro děti a mládež

a podporou dlouhodobě nezaměstnaných prostřednictvím veřejně prospěšných prací (Český západ, o.p.s., online, cit. 2019-10-31).

Cílem je budovat občanskou společnost, která se charakterizuje především zájmem občanů o řešení věcí veřejných, kde mají všichni stejná práva a přístup ke službám. Svou činností podporují jak jednotlivce, tak v rámci komunitní práce v Dobré Vodě a na Nové Farmě celou komunitu. Směřují lidi, aby svou krizovou situaci řešili svépomocí a měli svůj život tzv. ve svých rukou (Český západ, o.p.s., online, cit. 2019-10-31).

4.2 Sociální služby poskytované Českým západem, o.p.s.

V současné době Český západ, o.p.s. poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénní programy a odborné sociální poradenství (Český západ, o.p.s., online, cit. 2019-10-31).

Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi (SAS) je bezplatné poskytování pomoci, podpory a poradenství rodinám s dětmi, které žijí ve vyloučených lokalitách, rodinám žijícím v sociálním vyloučení nebo které jím jsou ohroženy. A to především kvůli nepříznivé životní situaci, kterou rodiče nejsou schopni vlastními silami vyřešit a překonat a díky které je navíc ohrožen vývoj dětí a bezprizorní fungování rodiny. Služba je poskytována rodinám s dětmi ve věku do 26 let, nastávajícím matkám či dalším pečujícím osobám, jež se ocitly v nepříznivé životní situaci ohrožující zdravý vývoj dětí, kterou nemohou, nebo nedokážou řešit vlastními silami. V současné době poskytuje sociálně aktivizační služba podporu celkem 62 rodinám, které tvoří dohromady 216 uživatelů (Justice, online, cit. 2019-10-31).

Sociální služba SAS podporuje rozvoj schopností a dovedností vedoucích ke zdravému vývoji dětí a usiluje o celkové zlepšení podmínek těchto rodin žijících v sociálně vyloučených lokalitách Toužimska, Tepelska, Bočovska a Bečovska a jejich uplatnění v sociálním prostředí. Hlavním cílem sociální služby je zachování nebo obnovení funkce rodiny, nebo-li sanace rodiny ve vyhovujícím a podnětném prostředí pro zdravý vývoj dětí (Justice, online, cit. 2019-10-31).

Tým SAS v roce 2018 navázal efektivně kooperaci s návaznými organizacemi Karlovarského kraje, včetně nové spolupráce s nadací Patron dětem. V rámci kooperace s návaznými organizacemi se poprvé a společně s mládeží zúčastnili týdenního workshopu v Německu, tento workshop byl nazván: „Poznávej své hranice“. Tým SAS zorganizoval příměstský tábor, který se konal v červenci a celkem se zúčastnilo 20 dětí a školička, která byla provozována celé letní prázdniny s počtem 30 dětí. Za loňský rok se podařilo nastartovat celkem 26 rodin tak, že již služby této organizace nepotřebují, ale vědí, že kdyby nastala nepříznivá sociální situace, mohou se kdykoliv obrátit na službu (Justice, online, cit. 2019-10-31).

Terénní programy (TP) jsou určeny k pomoci a podpoře pokrytí potřeb obyvatel žijících v sociálně vyloučených lokalitách Toužimska, Tepelska, Bochovska a Bečovska a k prevenci rizik, které k vyloučení vedou. Posláním TP je poskytování základního poradenství a zvyšování informovanosti uživatelů o jejich právech a povinnostech. Terénní pracovníce jsou zaměřeny na osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách, kde mají tito lidé omezený přístup například k zaměstnání, vzdělání, či zdravotní péči (Český západ, o.p.s., online, cit. 2019-10-31; Justice., online, cit. 2019-10-31).

V roce 2018 se tým terénních pracovníků zmenšil a byly tak nuceny zaměřit se především na lokality Tepelska, Toužimska a Bochovska. V lokalitách, kde působily, zaznamenaly vyšší nárůst domácího násilí, zadluženosti a psychických problémů. Při řešení těchto problémů pomohly projekty a služby, které se realizovaly. V rámci své činnosti a působení se pracovníce vzdělávaly v aktuálně specifických oblastech a navazovaly potřebnou spolupráci s následnými institucemi, službami či projekty. V rámci spolupráce se středními a vysokými školami službou prošlo několik studentů, kteří mohli porovnat teoreticky nabyté vědomosti v praxi. Služba terénní programy je velmi potřebná v Karlovarském kraji a to zejména v sociálně vyloučených lokalitách (Justice, online, cit. 2019-10-31).

Odborné sociální poradenství (OSP) je poskytována od 1. 1. 2019 v Karlovarském kraji, převážně na Toužimsku, Bochovsku, Tepelsku a Bečovsku. Cílovou skupinou jsou osoby v krizi, tato služba je poskytována bezplatně. Zprostředkovává kontakt se společenským prostředím, poskytuje poradenství v oblastech orientace v sociálních

systemech a práva (Český západ, o.p.s., online, cit. 2019-10-31; Justice, online, cit. 2019-10-31).

Dluhová poradkyně pomáhá uživatelům při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí, dále při jednání s věřiteli, institucemi, vytváří návrhy na vyhlášení insolvence uživatelů, podporuje uživatele k co nejsamostatnějšímu a aktivnímu způsobu života při řešení svého problému. V loňském roce tato činnost služby spadala pod projekt „Pryč ze začarovaného kruhu sociálního vyloučení“ (Justice, online, cit. 2019-10-31).

Za rok 2018 v rámci dluhové poradny spolupracovali se 127 klienty a podali celkem 11 návrhů na oddlužení. Několik klientů svůj boj s dluhy vzdalo, jelikož tato problematika není otázkou jednoho odpoledne, ale je zapotřebí postupovat systematicky a věcně (Justice, online, cit. 2019-10-31).

V rámci aktivit Český západ o.p.s. provozuje šicí dílnu a podporuje tak regionální výrobu. Šicí dílna se zaměřuje na ruční textilní výrobu z přírodních materiálů (len, bavlna). Výrobky nesou své označení neziskové organizace Český západ, o.p.s. (Justice, online, cit. 2019-10-31).

V současné době Český západ o.p.s. realizuje tyto projekty: Cesta k rovnocennému vzdělávání III., Projekt zaměstnanosti mužů sociálně vyloučené komunity v Dobré Vodě, nadace Albatros, Retrostipendia v rámci nadace Albatros. V rámci těchto projektů organizace Český západ, o.p.s. pořádá školičku, která probíhá 3x týdně, této školičky se průměrně účastní 10 dětí. Tato školička je určená pro matky s dětmi ve věku od 2 do 4 let, kde probíhá rozvoj hrubé a jemné motoriky, rozvoj sebeobsluhy, koordinace pohybů, apod. Dále probíhá aktivita Mamaklub, která je realizovaná jednou týdně pro matky s dětmi, kde dochází ke kvalitnímu trávení volného času prostřednictvím pestré nabídky aktivit a tím předcházení sociálně-patologických jevů u dětí a dospělých. Dále je realizováno v prostorách komunitního centra doučování, které probíhá v sekvenci dvakrát týdně. Doučování je určené pro děti pocházející ze sociálně vyloučených lokalit, které potřebují pomoci s domácími úkoly, procvičováním školní látky. Český západ, o.p.s. také realizuje v průběhu školního roku přípravu studentů na přijímací řízení na střední školy, či také přípravu na reparát v průběhu letních prázdnin. V současné době jsou poskytována retrostipendia celkem

10 studentům ze sociálně vyloučených lokalit, z toho 2 studenti v současné době navštěvují střední školy, ostatní žáci navštěvují deváté ročníky základních škol (Justice, online, cit. 2019-10-31).

V roce 2018 se uskutečnila „Férová snídaně“, která byla zrealizována již potřetí. Tato akce oslovila v minulém roce celkem 56 lidí. Smyslem této akce je podpora lokálních pěstitelů ze zemí globálního jihu. Tato akce si získala velkou oblibu místních lidí (Justice, online, cit. 2019-10-31).

Český západ o.p.s. úzce spolupracuje s Úřadem práce ČR. Muži v rámci veřejně prospěšných prací prováděli drobné údržby vozidel a budov, ženy fungovaly jako pomocnice v centru, kde se podílely na úklidových pracích, pomocných administrativních činnostech. Český západ o.p.s. dále kooperuje s Probační a mediační službou. V loňském roce vykonaly 2 osoby obecně prospěšné práce jako formu alternativního trestu (Justice, online, cit. 2019-10-31).

PRAKTICKÁ ČÁST

5 MATERIÁLY A METODIKA

5.1 Cíl výzkumné části a jeho šetření, stanovení hypotéz

Výzkumná část této bakalářské práce je zaměřena na přístup romských matek ke vzdělávání svých dětí. Oblastmi výzkumného šetření byly dvě sociálně vyloučené lokality v oblastech Toužimska a Tepelska. Tyto oblasti byly zvoleny z důvodu, že sama autorka zde žije a pracuje a tato oblast pro ni tedy není zcela neznámá.

Autorka zvolila tento cíl výzkumné části z důvodu osobní zainteresovanosti. Pracuje jako sociálně aktivizační pracovníce pro rodiny s dětmi a v rámci své práce se téměř denně setkává s problematikou vzdělanosti romských dětí. Dotazníkové šetření bude probíhat v romských rodinách v rámci sjednané schůzky, kde budou seznámeny s cílem dotazníkové šetření.

Hlavním cílem bakalářské práce je přiblížit a analyzovat přístup romských matek ke vzdělávání svých dětí.

Stanovení hypotéz:

- 1) **Předpoklad:** Romské matky mají dokončené základní vzdělání.
- 2) **Předpoklad:** Pro romské matky je vzdělání svých dětí důležité.
- 3) **Předpoklad:** Romské děti při vzdělávání využívají podpůrné služby.
- 4) **Předpoklad:** Nejproblematičtější předmět pro romské děti je český jazyk.
- 5) **Předpoklad:** Romské rodiny hovoří doma romským jazykem.

5.2 Metodologie výzkumného šetření

V této bakalářské práci byl zvolen kvantitativní výzkum prováděný formou dotazníkového šetření. Dotazník klade písemné otázky a získává písemné odpovědi,

jedná se o nejfrekventovanější metodu zjišťování údajů. Dotazník je užíván zejména pro hromadné získávání údajů (Gavora, 2010).

Celkem bylo osloveno čtyřicet rodin ve dvou sociálně vyloučených lokalitách. Sběr dat probíhalo v rodinách, rodiny byly oslovené výzkumníci, která většinu rodin zná a pracuje s nimi jako sociálně aktivizační pracovnice pro rodiny s dětmi. Hlavní podmínkou bylo, aby respondenti splňovali podmínky vyloučené lokality, aby měli děti a aby byli příslušníky romského etnika, jelikož tato bakalářská práce je zejména zaměřená na romské etnikum. Rodiny byly oslovovány v sociálně vyloučených lokalitách, a pokud souhlasily s vyplněním dotazníku, byl domluven konkrétní termín návštěvy. Dotazník byl sestaven tak, aby byl srozumitelný, jednoduchý a pochopitelný.

Většina rodin výzkumnici uvítala velmi mile, pohostila ji a dotazovala se, k čemu konkrétně tento dotazník vyplňuje. Výzkumnice rodinu s dotazníkem podrobněji seznámila a rodinám předala informovaný souhlas, který taktéž podrobně vysvětlila. Téměř polovině rodinám byly otázky dotazníku několikrát vysvětlovány, jelikož ze strany romských matek nebyly vůbec pochopeny. Výzkumnice tedy pokládala otázky s uvedenými odpovědi a matky vybíraly z uvedených možností, výzkumnice zapisovala zmiňované odpovědi. Při zaznamenávání odpovědi většina romských matekjevila zájem o výsledky dotazníkového šetření. Výzkumnice zažívala pocit, že je zde někdo, kdo se o tyto rodiny zajímá v oblasti vzdělávání a kdo jim v této oblasti může pomoci, převážná část matek uváděla, že jejich děti ve škole jsou terčem posměchu a zesměšňování nejen ze strany třídního kolektivu, ale taktéž třídního učitele/učitelky.

Sběr dat v rodinách probíhalo v poklidné atmosféře, velmi často byl dotazník narušován širší rodinou respondentek. V rodinách, kde výzkumnice nebyla známá, byla taktéž přivítána velmi mile, i když prvotní dojmy nebyly lehké. Rodina při prvotním setkání měla pocit, že se jedná o úřednici, proto z počátku zažívala nedůvěru, než se situace objasnila. Celý průběh dotazníkového šetření s rodinami probíhalo poklidně.

5.3 Charakteristika lokalit, škol zvoleného výzkumného souboru

Dotazníkové šetření probíhalo v sociálně vyloučené lokalitě města Toužim. Lokalita se nachází přibližně 10 km od města Toužim. V této sociálně vyloučené lokalitě není žádná občanská vybavenost, nachází se zde panelový dům, který má 14 bytových jednotek o různé rozloze. Celkový počet nájemníků zde tvoří 70 jednotlivců, který tvoří celkem 14 rodin. Dopravní obsluha je zde mizivá, spoje do této lokality sem jezdí přibližně dvakrát za den tam i zpět, převážně se jedná o školní spoje, o víkendu do této lokality žádný spoj není. Místní obyvatelé zde vlastní automobil, se kterým se dopravují do zaměstnání. Přibližně polovina obyvatel místní komunity dochází do zaměstnání, ostatní jsou v evidenci uchazečů o zaměstnání, na rodičovské dovolené, či pobírají starobní důchod.

Toužim má celkem přibližně 15 místních částí a přibližně 3 500 obyvatel. V oblasti občanské vybavenosti město Toužim zřizuje příspěvkové organizace, tj. mateřskou školu, dvě základní školy, základní uměleckou školu a střední odborné učiliště s domovem mládeže. Společenské vyžití umožňují vinárny, restaurace, sportovní areál a dětská hřiště. V oblasti zdravotnictví jsou zde pokryti praktičtí a odborní lékaři, pediatr, rehabilitační středisko, lékárny. Základní potřeby občanům zajišťují prodejny potravin, oděvů a průmyslového zboží. Ve městě jsou dále banky, pojišťovny a pošta.

Dále dotazníkové šetření taktéž probíhalo ve druhé sociálně vyloučené lokalitě v jedné ze spádových obcí města Teplá. V této lokalitě se taktéž nachází panelový dům, kde je 14 bytů. Celkový počet nájemníků tvoří přibližně 60 jednotlivců a celkem 14 rodin. V této lokalitě se nachází řadové domy, které obývají 2 rodiny sociálně slabé. Ve zbylých domech žijí obyvatelé trvale. Tato lokalita je přibližně 2km vzdálená od města Teplá. Do této lokality dojíždí autobus přibližně dvakrát denně, jedná se především o školní autobus. V této lokalitě se nenachází žádná občanská vybavenost, lidé musí dojíždět do města Teplá. Téměř polovina obyvatel panelového domu vlastní automobil, třetina obyvatel je zaměstnaná a zbytek obyvatel je na rodičovské dovolené, v evidenci uchazečů o zaměstnání, zde je převážná většina obyvatel, která má priznaný invalidní/starobní důchod, ovšem bez nároku na výplatu, jelikož nesplnili potřebné podmínky.

Město Teplá má celkem 24 místních částí a přibližný počet obyvatel je kolem 3 000. V oblasti občanské vybavenosti, město Teplá zřizuje příspěvkové organizace, tj. mateřskou školu, základní školu a základní uměleckou školu. Společenské vyžití umožňují vinárny, restaurace, dětská hřiště. V oblasti zdravotnictví jsou zde pokryti praktičtí lékaři, pediatři, lékárna. Základní potřeby občanům zajišťují prodejny potravin, oděvů a průmyslového zboží, dále je zde městský úřad a pošta.

Základní škola Toužim je úplná základní škola s 1. - 9. ročníkem, ke konci školního roku 2018/2019 zahrnovala celkově 424 žáků. V loňském školním roce 2018/2019 činilo personální zabezpečení celkem 52 pracovníky, z toho 8 pracovníků asistenta pedagoga, zde byl jeden asistent pedagoga romského původu. K zápisu do 1. třídy pro školní rok 2018/2019 nastoupilo celkem 32 žáků, odklad školní docházky byl povolen 10 žákům. V letošním školním roce končilo docházku 37 žáků z 9. ročníku, z toho 1 žák nepodal přihlášku na žádnou školu, 4 žáci vycházeli z 8. ročníku a 1 žák ze 7. ročníku. Ve školním roce pracovala ZŠ Toužim s 55 žáky s podpůrným opatřením, nejčastěji spolupracují s pedagogicko-psychologickou poradnou – Karlovy Vary a speciálně pedagogickými centry v Karlových Varech a v Plzni. ZŠ Toužim je dále zapojená do projektu obědy pro děti, kde byly od září 2018 zajištěno celkem 17 obědů pro žáky zdarma (ZŠ Toužim, online, cit. 2019-12-07).

Dále se v Toužimi nachází základní škola, jedná se o příspěvkovou organizaci, která poskytuje výchovu a vzdělání žákům se speciálními vzdělávacími potřebami. Základní škola má první a druhý stupeň a celkově disponuje dvěma speciálními třídami, které jsou určeny žákům se základními speciálními potřebami. Základní škola má celkem pět tříd a celkový počet sčítá 36 žáků. Základní škola postupuje podle školního vzdělávacího programu „Prakticky do života“, který byl projednán a schválen školní radou v září v roce 2017. Ve školním roce 2018/2019 personální zabezpečení školy činilo celkově 22 zaměstnanců, z toho 14 učitelů, 5 asistentů pedagoga, dále jen ostatní zaměstnanci (ZŠ Toužim, online, cit. 2019-12-07).

Do základní školy jsou zařazováni žáci se speciálními vzdělávacími potřebami po dlouhodobém výukovém selhávání na základě doporučení třídního učitele, žádosti rodičů, odborného vyšetření a doporučení SPC nebo PPP, ve školním roce 2018/2019 se nejednalo o žádný přestup, 3 žáci pokračovali ve školní docházce. Do základní školy

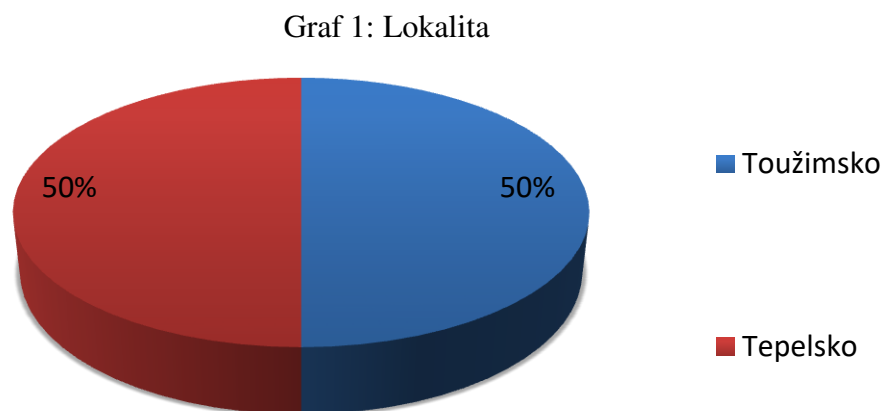
jsou přijímání žáci na základě rozhodnutí rodičů, odborného vyšetření a doporučení SPC nebo PPP, ve školním roce 2018/2019 5 žáků přestupovalo z jiné školy, 5 žáků přestupovalo na jinou školu a jeden žák byl povolen v pokračování ve školní docházce. Individuální vzdělávací plán se týká celkem 19 žáků, jedná se převážně o žáky s lehkým mentálním postižením a o žáky s kombinovaným postižením a dále o žáky se specifickými poruchami učení (ZŠ Toužim, online, cit. 2019-12-07).

Základní škola Teplá je úplná základní škola s 1. - 9. ročníkem a jednou třídou s upraveným vzdělávacím plánem tzv. speciální třída. Speciální třída zahrnuje děti, které mají individuální vzdělávací potřeby, dochází zde ke spojování více ročníků, které vedou k rozvoji sociálních dovedností, respektování potřeb určité věkové skupiny. Zařazení žáka do speciální třídy je možné pouze se souhlasem ředitele školy na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení, žádosti zákonného zástupce a udělení informovaného souhlasu zákonnými zástupci. Ve školním roce 2018/2019 ke konci školního roku byl celkový počet 264 žáků a 11 žáků s upraveným vzdělávacím plánem. V loňském školním roce činilo personální zabezpečení celkem 36 pracovníky, z toho 6 pracovníků asistenta pedagoga. K zápisu do 1. třídy pro školní rok 2018/2019 nastoupilo celkem 31 žáků, odklad školní docházky byl povolen devíti žákům. V letošním školním roce ukončilo docházku celkem 13 žáků z běžné třídy a 3 žáci ze speciální třídy z 9. ročníku, dále 4 žáci z 8. třídy, z toho 6 žáků bylo přijato na střední odborné školy, 9 žáků na střední odborná učiliště a zbylí žáci se nehlásili nikam. Základní škola Teplá je taktéž zapojena do projektu obědy pro děti do škol. (ZŠ Teplá, online, cit. 2019-12-07).

5.4 Dotazník zvoleného výzkumného souboru

5.4.1 Sledované matky v lokalitách Toužimska a Tepelska

1. V jaké lokalitě momentálně bydlíte?

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Takový výsledek, kdy je z celkového počtu 40 respondentů, 50 % matek momentálně žije v lokalitě Toužimska a 50 % matek žije v lokalitě Tepelska. Celkově 20 matek žije v lokalitě Toužimska a 20 matek v lokalitě Tepelska

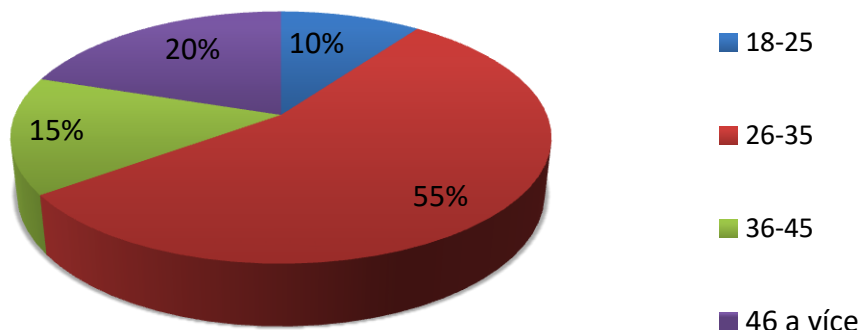
Tabulka 1: Celkový přehled respondentů

Přehled lokalit	Počet	Procentuální zastoupení
Toužimsko	20	50
Tepelsko	20	50
Celkem	40	100

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

2. Kolik je Vám let?

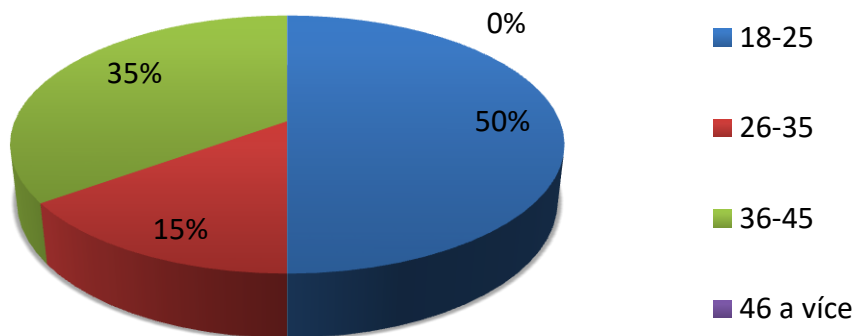
Graf 2: Věk – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Z celkového počtu 20 dotazovaných respondentek bylo zastoupeno 55 % ve věku 26–35 let, ve věku 46 let a více bylo zastoupeno 20 % z dotazovaných matek, ve věku 36–45 let bylo zastoupeno 15 % z dotazovaných respondentek, respondentky ve věku 18–25 let byly zastoupeny pouze 10 %

Graf 3: Věk – Tepelsko

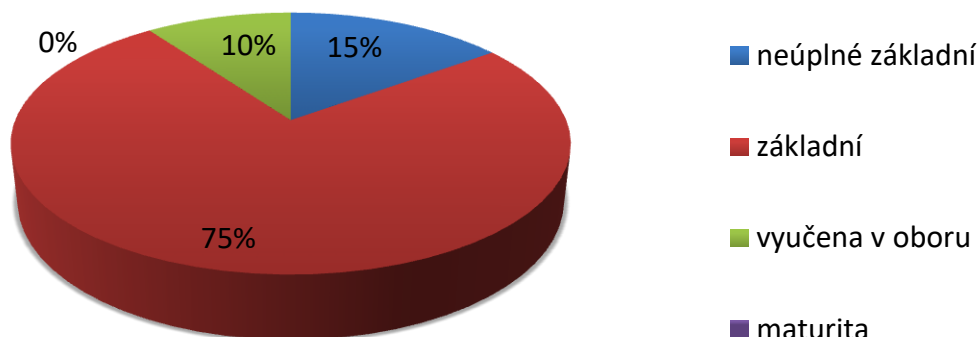

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Z celkového počtu 20 dotazovaných bylo zastoupeno 50 % matek ve věku 18–25 let, ve věku 36–45 let bylo zastoupilo 35 % a ve věku 26–35 let bylo zastoupeno 15 % z dotazovaných respondentů, žádná z dotazovaných respondentek nebyla zastoupena ve věku 46 let a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

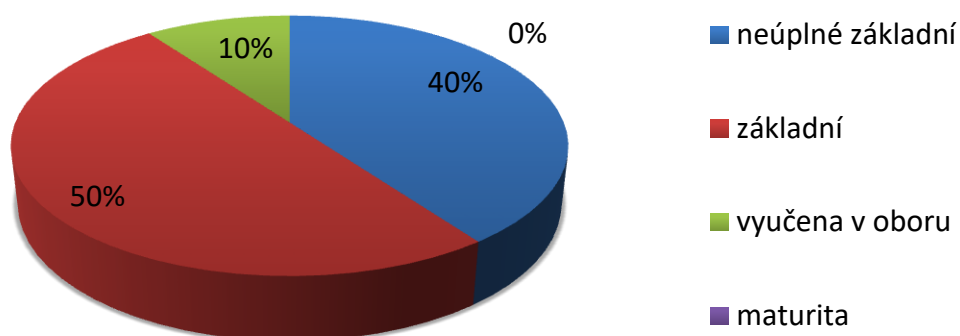
Graf 4: Vzdělání – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Z celkového počtu 20 dotazovaných matek, celkově 85 % matek má dokončené základní vzdělání, z toho 10 % tvoří matky, které jsou vyučeny v oboru, neúplné základní vzdělání tvoří 15 % dotazovaných matek, maturitu v této lokalitě nemá žádná z matek

Graf 5: Vzdělání -Tepelsko

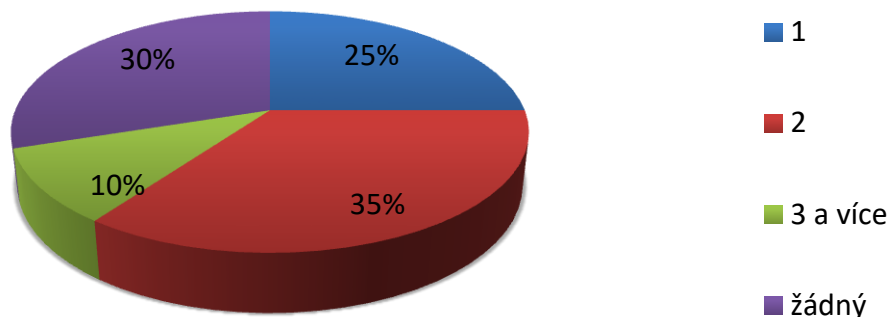

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Z celkového počtu 20 respondentek, 60 % matek má dokončené základní vzdělání, z toho 10 % tvoří matky, které jsou vyučeny v oboru, neúplné základní vzdělání tvoří téměř 40 % dotazovaných matek

4. Kolik členů z Vaší blízké rodiny má výuční list?

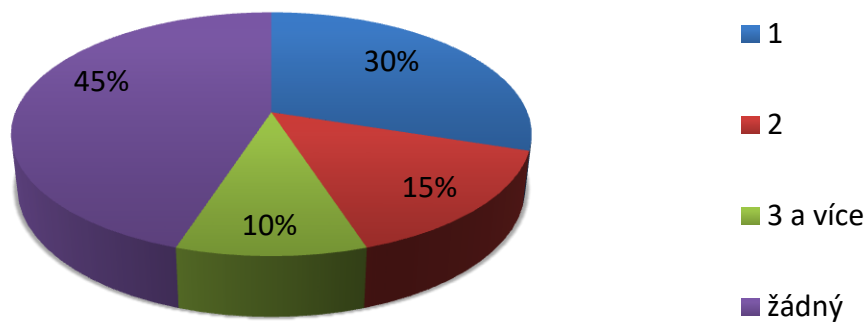
Graf 6: Výuční list – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Z celkového počtu 20 dotazovaných mají nejvýše 2 členové z blízké rodiny výuční list, což představuje 35 %, 30% členů z blízké rodiny nevlastní výuční list, 1 člen z blízké rodiny, kdo vlastní výuční list tvoří 25 % a pouze 3 a více členů z blízké rodiny matek tvoří 10 %, kteří mají výuční list

Graf 7: Výuční list – Tepelsko

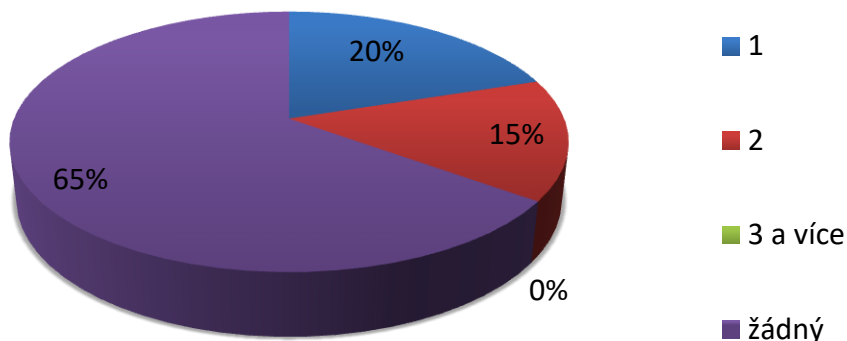

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Z celkového počtu 20 dotazovaných představuje 45 % členů, kteří nemají výuční list, 30 % představuje 1 člen z blízké rodiny, který vlastní výuční list, 15 % tvoří 2-3 členové z blízké rodiny vlastní výuční list a pouze 3 a více členů z blízké rodiny dotazovaných matek tvoří 10 %, kteří mají výuční list

5. Kolik členů z Vaší blízké rodiny má maturitní vysvědčení?

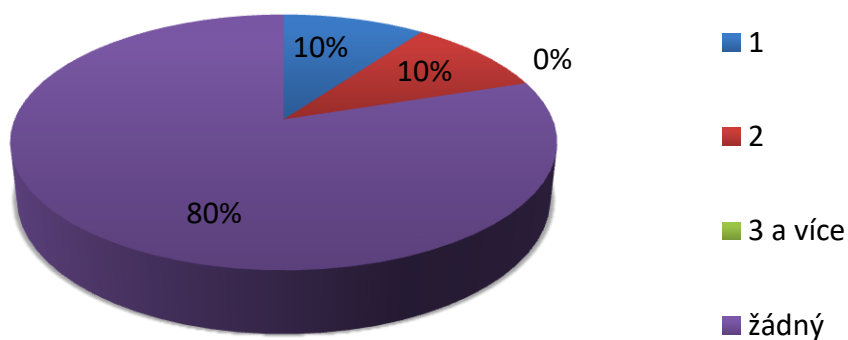
Graf 8: Maturitní vysvědčení – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Z celkového počtu 20 dotazovaných matek nevlastní 65 % členů blízké rodiny maturitní vysvědčení, jeden člen z blízké rodiny má maturitní vysvědčení, který představuje 20 % a 2 členové z blízké rodiny má maturitní vysvědčení, kteří tvoří pouze 15 %

Graf 9: Maturitní vysvědčení – Tepelsko

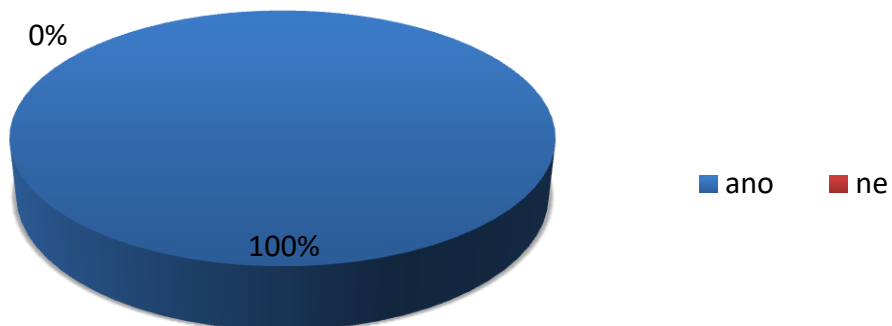

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Z celkového počtu 20 dotazovaných matek nevlastní 80 % členů blízké rodiny maturitní vysvědčení, 1 člen z blízké rodiny má maturitní vysvědčení, který představuje 10 % a 2 členové z blízké rodiny vlastní maturitní vysvědčení, kteří tvoří také 10 %

6. Máte děti?

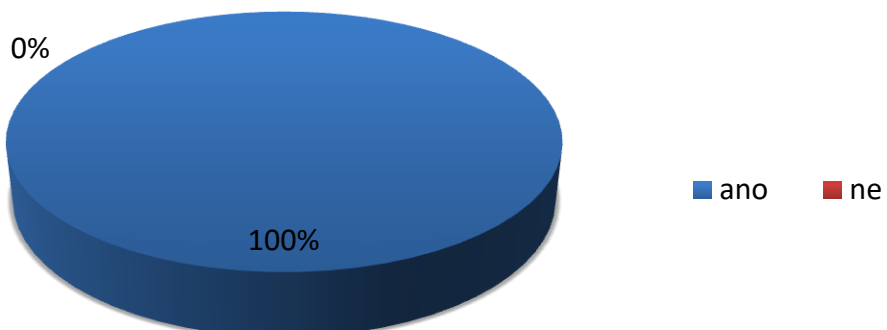
Graf 10: Děti – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Takový výsledek, kdy z celkového počtu 20 dotazovaných matek má každá dítě, což představuje 100 %

Graf 11: Děti – Tepelsko

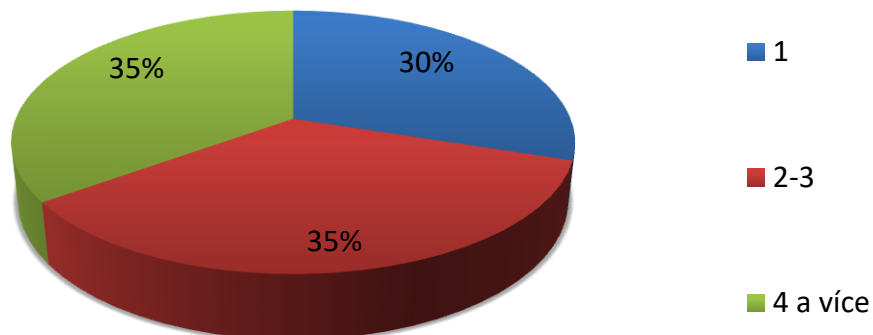

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Takový výsledek, kdy z celkového počtu 20 dotazovaných matek má každá dítě, což představuje 100 %

7. Kolik dětí máte?

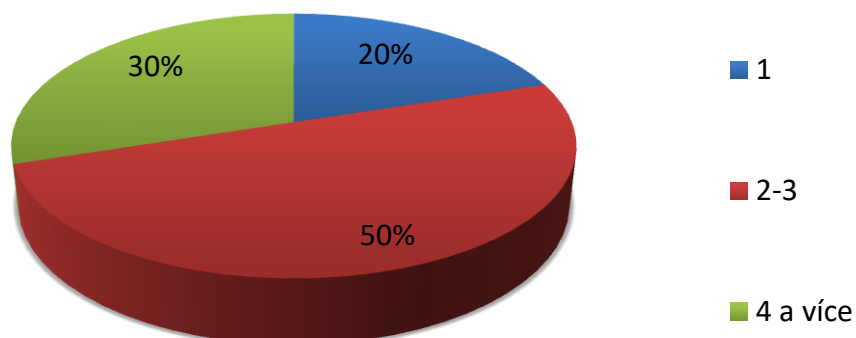
Graf 12: Počet dětí – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 35% dotazovaných matek mají děti v počtu 2 a více, taktéž 35 % dotazovaných matek má 4 a více dětí, 30 % dotazovaných matek má pouze jedno dítě

Graf 13: Počet dětí – Tepelsko

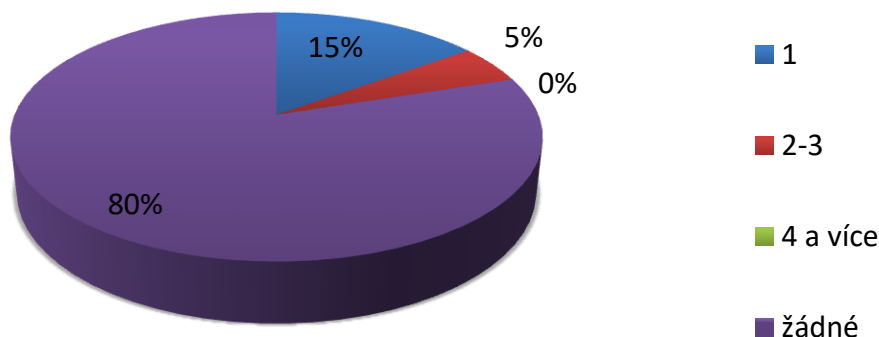

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 50 % dotazovaných matek mají děti v počtu 2 a více, 30 % dotazovaných matek mají děti v počtu 4 a více, 20 % matek má pouze 1 dítě

8. Kolik Vašich dětí momentálně navštěvuje mateřskou školu?

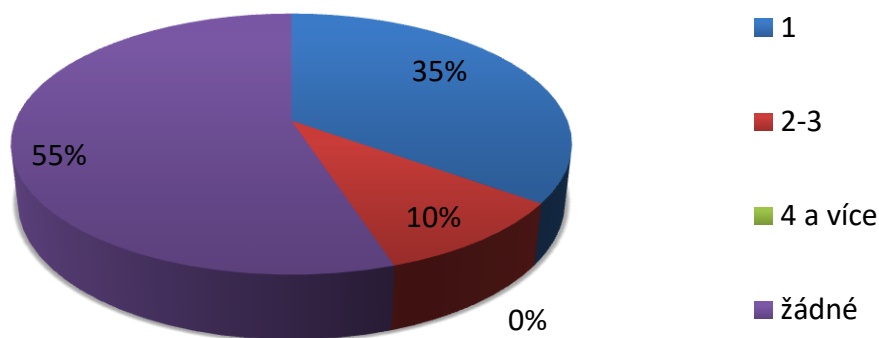
Graf 14: Mateřská škola – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Z 20 dotazovaných matek nenavštěvuje 80 % dětí mateřskou školu, jelikož jsou matky na rodičovské dovolené anebo jsou děti školou povinné, 1 dítě navštěvuje mateřskou školu, což představuje 15 % a 2-3 děti představují 5 %, které momentálně navštěvují MŠ

Graf 15: Mateřská škola – Tepelsko

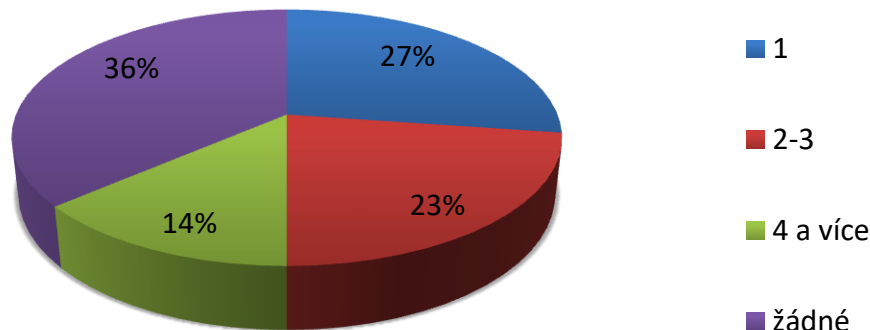

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Z 20 dotazovaných matek nenavštěvuje 55 % dětí mateřskou školu, jelikož jsou matky na rodičovské dovolené anebo jsou děti školou povinné, 1 dítě navštěvuje mateřskou školu, což tvoří 35% a 2-3 děti představují 10 %, které momentálně navštěvují mateřskou školu

9. Kolik Vašich dětí momentálně navštěvuje základní školu?

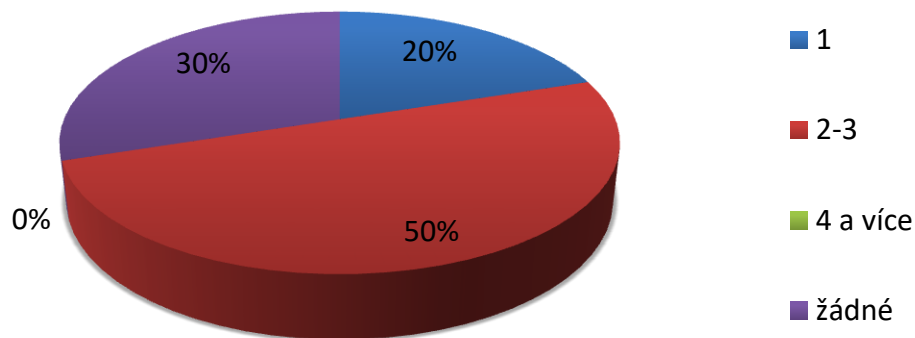
Graf 16: Základní škola – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 36 % dětí z dotazovaných matek momentálně nenavštěvují základní školu, pouze 1 navštěvuje základní školu, které představují 27 %, celkový počet 2-3 dětí navštěvuje základní školu, což představuje 23 % a 14 % dětí v počtu 3-4 navštěvuje v současnosti základní školu

Graf 17: Základní škola – Tepelsko

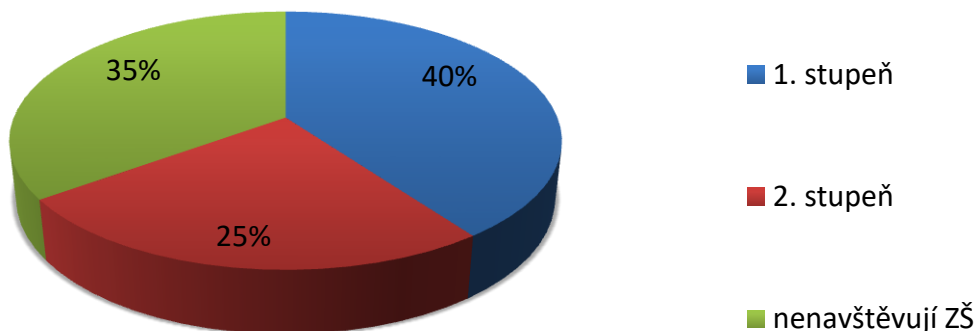

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 50 % žáků z dotazovaných matek momentálně navštěvují základní školu v počtu 2-3 dětí, 30 % žáků v současnosti nenavštěvují základní školu, 20 % žáků navštěvuje základní školu v počtu 1 žáka a v celkovém počtu 4 a více dětí v této lokalitě nenavštěvují základní školu

10. Jaký stupeň základní školy Vaše dítě/děti navštěvují?

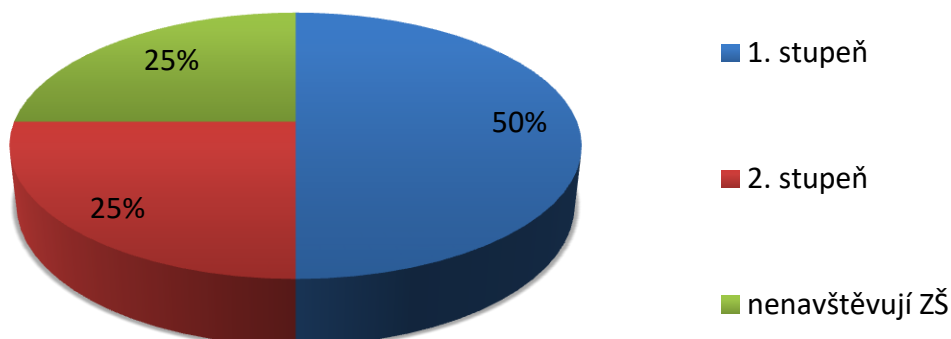
Graf 18: Stupeň základní školy – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Celkem 40 % dětí navštěvuje 1. stupeň základní školy, 35% dětí nenavštěvuje základní školu, jsou to děti, které nejsou školou povinné a 25 % dětí navštěvuje 2. stupeň základní školy

Graf 19: Stupeň základní školy – Tepelsko

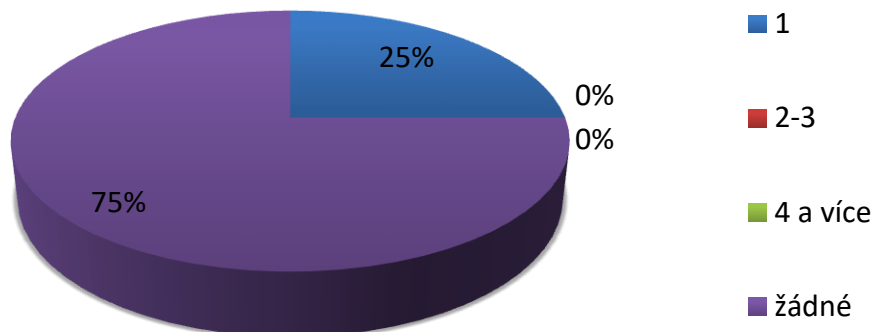

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Celkem 50 % žáků navštěvuje 1. stupeň základní školy, 25% dětí navštěvuje 2. stupeň základní školu a taktéž 25 % dětí nenavštěvuje v současnosti základní školu, jsou to děti, které nejsou školou povinné

11. Kolik vašich dětí momentálně navštěvuje speciální třídu základní školy?

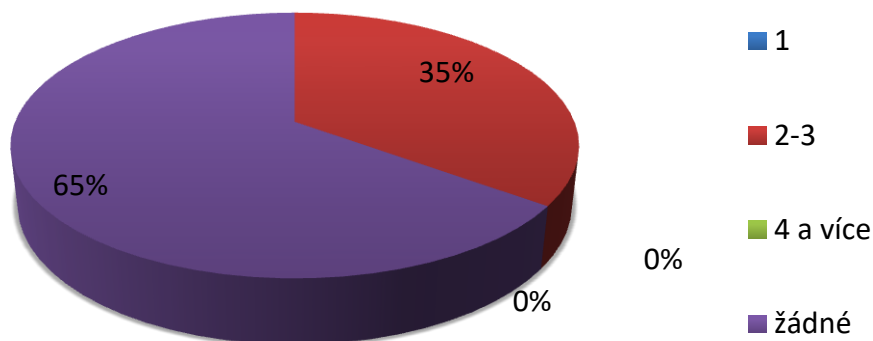
Graf 20: Základní škola (speciální třída) – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 75 % dětí nenavštěvuje speciální třídu základní školy pro žáky s individuálními vzdělávacími potřebami, 25 % dětí navštěvuje speciální třídu základní školy, která se nachází v obci Toužim, ZŠ Toužim v současnosti disponuje se dvěma speciálními třídami

Graf 21: Základní škola (speciální třída) – Teplesko

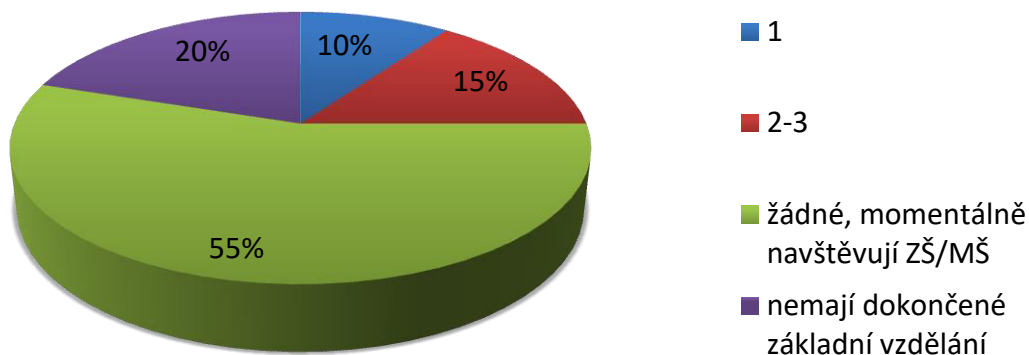

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 65% dětí nenavštěvuje speciální třídu základní školy pro žáky s individuálními vzdělávacími potřebami, 35 % žáků navštěvuje základní školu, která má zřízenou speciální třídu v obci Teplá, ZŠ Teplá disponuje s jednou speciální třídou

12. Kolik Vašich dětí má úspěšně dokončené základní vzdělání?

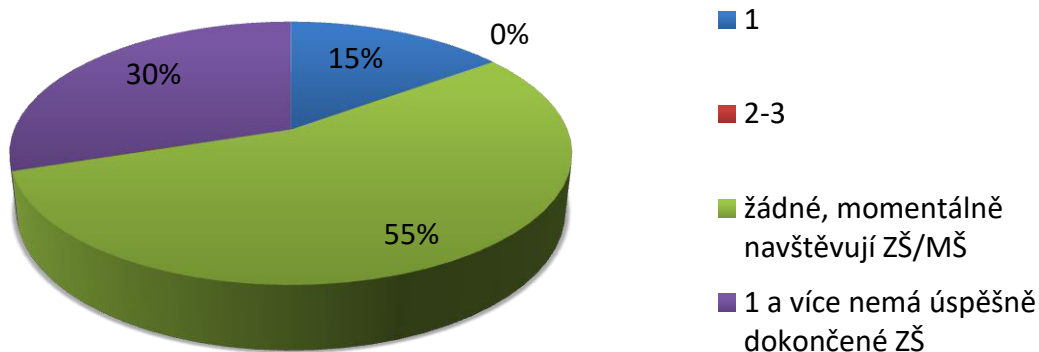
Graf 22: Dokončené základní vzdělání – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 55 % dětí momentálně navštěvuje základní, či mateřskou školu, 20 % dětí nemá dokončené základní vzdělání, 2-3 děti tvoří 15 %, které mají dokončené základní vzdělání

Graf 23: Dokončené základní vzdělání – Tepelsko

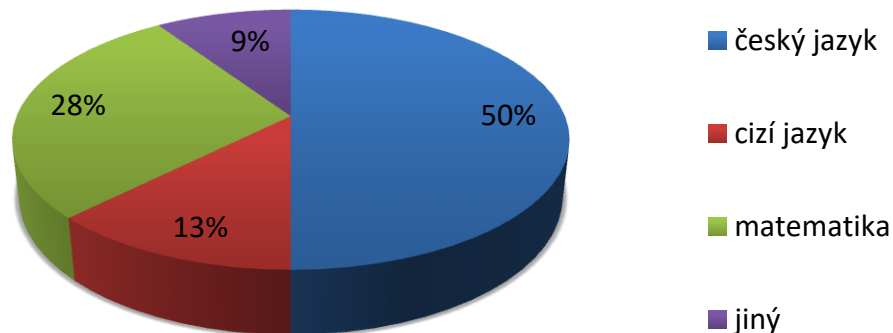

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 55 % žáků momentálně navštěvuje základní, či mateřskou školu, 30 % žáků v počtu 1 a více nemá dokončené základní vzdělání, 15 % tvoří žáci, které mají dokončené základní vzdělání

13. Jaký předmět pro Vaše dítě se jeví jako nejproblematictější?

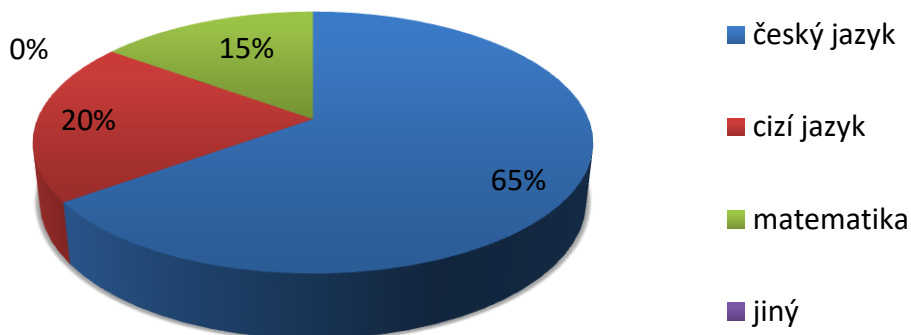
Graf 24: Nejproblematictější předmět – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 50 % žákům se jeví z pohledu matek jako nejproblematictější předmět český jazyk, matematika tvoří 28 %, cizí jazyk představuje 13 %, matky uváděly jako jinou odpověď fyziku a přírodopis, které představují 9 %

Graf 25: Nejproblematictější předmět – Tepelsko

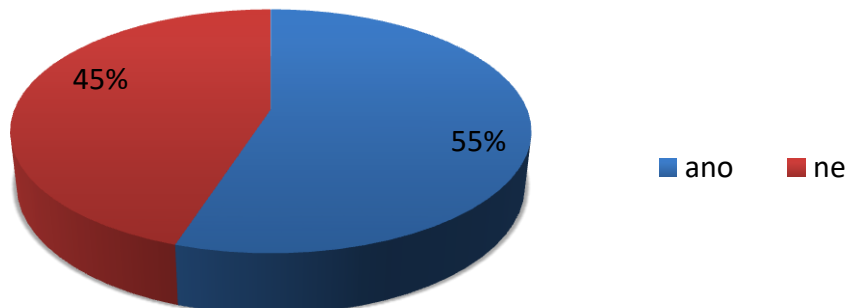

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 65 % žákům se jeví z pohledu matek jako nejproblematictější předmět český jazyk, cizí jazyk představuje 20 % a 15 % z celkového počtu tvoří předmět matematika

14. Dokážete poradit svým dětem při domácích úkolech?

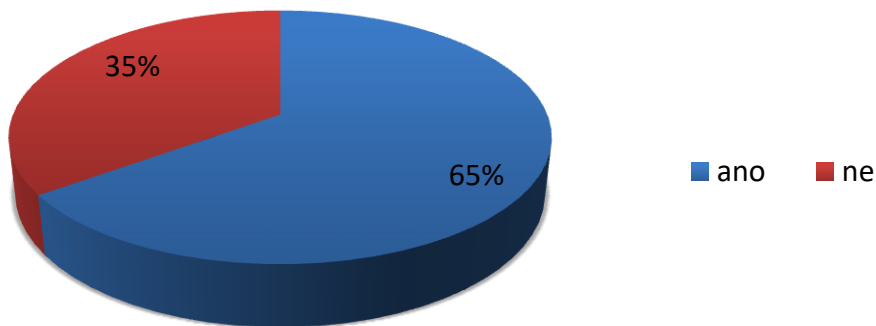
Graf 26: Domácí úkoly – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Z 20 dotazovaných matek odpovědělo, že dokážou poradit svým dětem při domácích úkolech, což představovalo 55 %, 45 % matek nedokáže poradit svým dětem při domácích úkolech, převážně se jedná o žáky, kteří navštěvují 2. stupeň základní školy

Graf 27: Domácí úkoly – Tepelsko

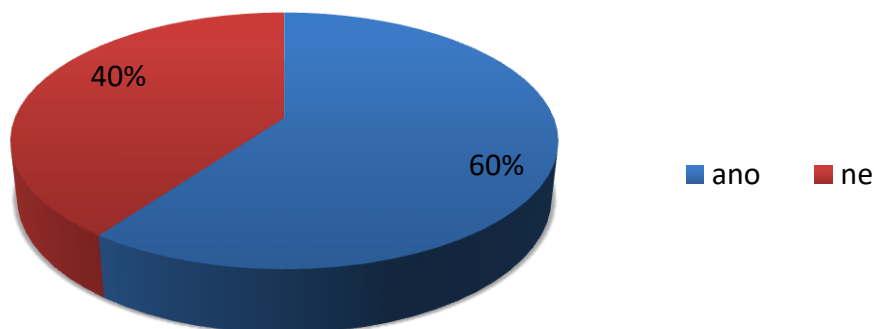

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Z 20 dotazovaných matek odpovědělo, že dokážou poradit svým dětem při domácích úkolech, což představovalo 65 %, 35 % matek nedokáže poradit svým dětem při domácích úkolech, převážně se jedná o žáky, kteří navštěvují 2. stupeň základní školy

15. Pomáháte dětem s jejich přípravou do školy?

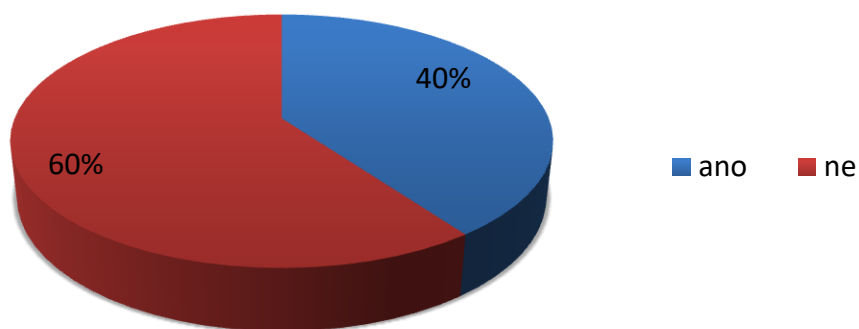
Graf 28: Příprava do školy – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 60 % z dotazovaných matek odpovědělo, že pomáhají dětem s přípravou do školy, 40 % matek s přípravou do školy svým dětem nepomáhá

Graf 29: Příprava do školy – Tepelsko

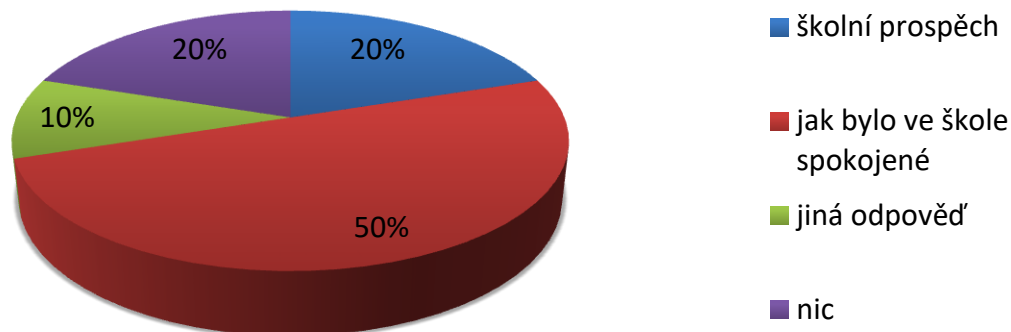

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 60 % dotazovaných matek odpovědělo, že nepomáhá dětem s přípravou do školy, 40 % matek s přípravou do školy svým dětem pomáhá

16. Pokud dítě přijde ze školy, na co se ho nejčastěji ptáte?

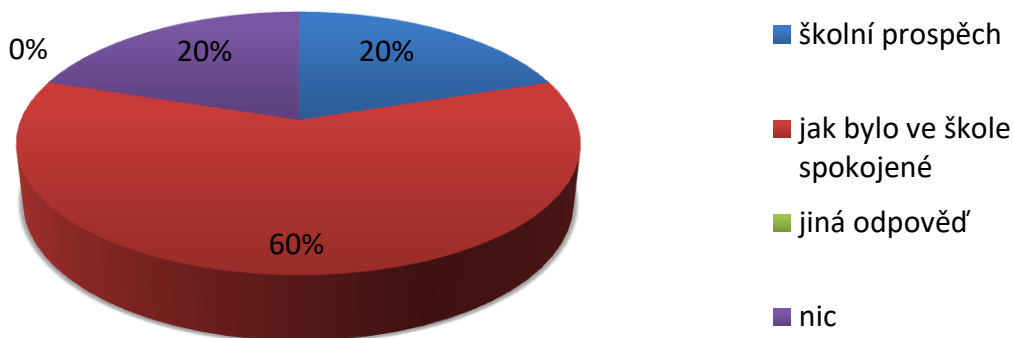
Graf 30: Nejčastější dotaz – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 50 % respondentek odpovědělo, že se svých dětí, pokud přijdou ze školy, dotazují, jak bylo ve škole spokojené, 20 % matek se ptá na školní prospěch nebo na nic, 10 % matek v odpovědích uvedlo, jak se k dětem choval třídní učitel, či třídní kolektiv

Graf 31: Nejčastější dotaz – Tepelsko

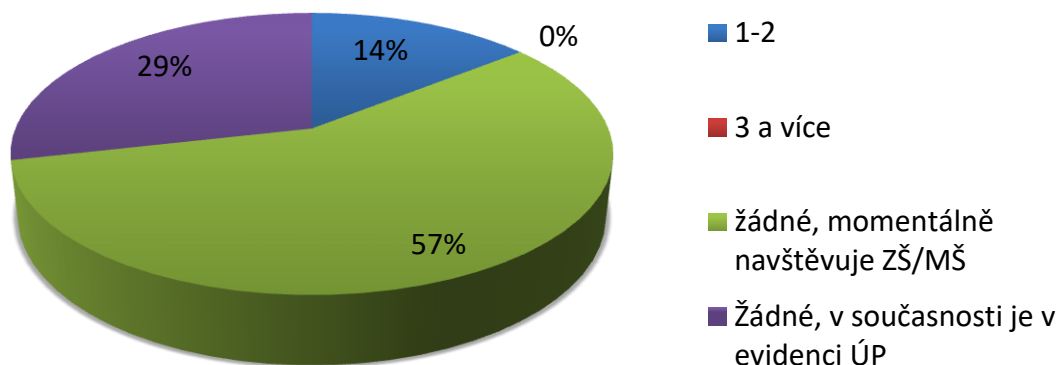

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 60 % dotazovaných matek odpovědělo, že se svých dětí, pokud přijdou ze školy, dotazují na to, jak bylo ve škole spokojené, 20 % matek se dotazuje, jaké mělo dítě školní prospěch ve škole a 20 % matek se nedotazuje na nic

17. Kolik Vašich dětí se vzděláváním (SOU, SŠ) soustavně připravuje na budoucí profesi?

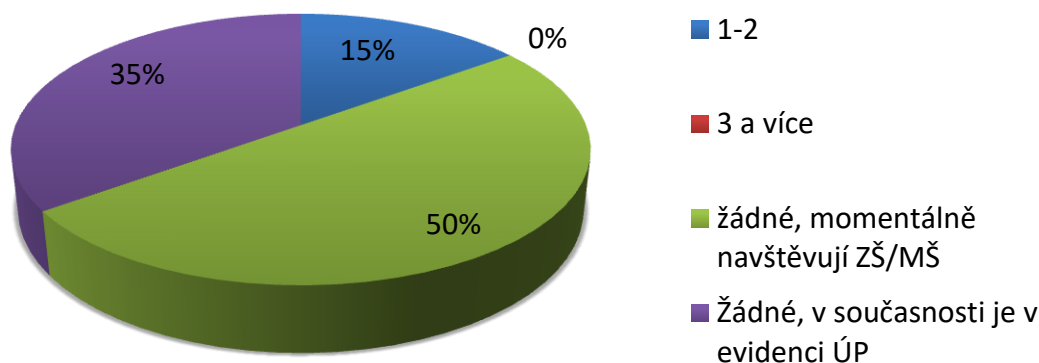
Graf 32: Příprava na budoucí povolání – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 57 % dětí v současnosti navštěvují základní, mateřskou školu, 29 % žáků je registrováno na úřadu práce, pouze 14 % žáků navštěvuje střední odborné učiliště, či střední školu

Graf 33: Příprava na budoucí povolání – Tepelsko

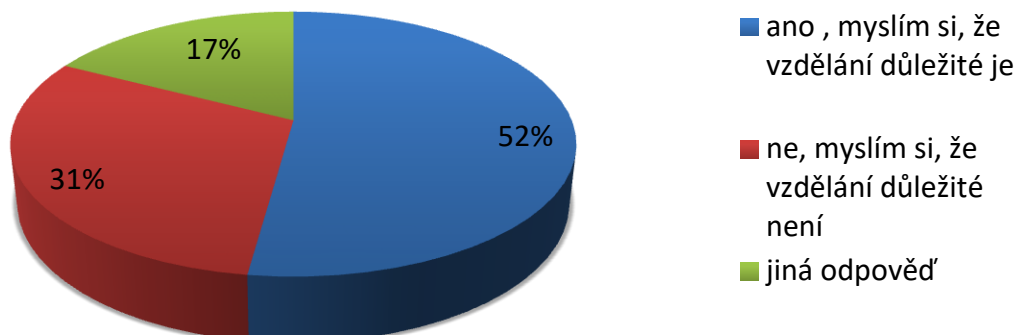

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 50 % dětí v současnosti navštěvují základní, mateřskou školu, 35 % žáků je registrováno na úřadu práce, pouze 15 % žáků navštěvuje střední odborné učiliště, či střední školu

18. Myslíte si, že je vzdělání pro Vaše děti důležité?

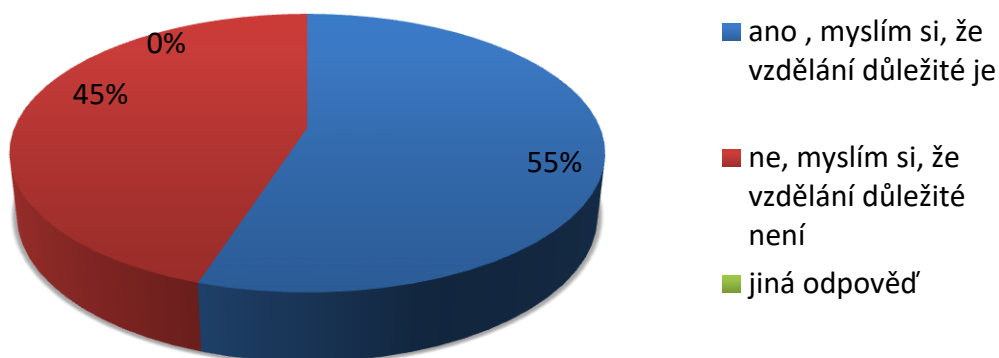
Graf 34: Hodnota vzdělání – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 52 % dotazovaných matek uvedlo, že si myslí, že vzdělání pro své děti je důležité, 31 % odpovědělo, že vzdělání důležité není, 17 % dotazovaných v jiné odpovědi uvedlo, že vzdělání ponechají na svých dětech, pokud se rozhodnou studovat dále

Graf 35: Hodnota vzdělání – Tepelsko

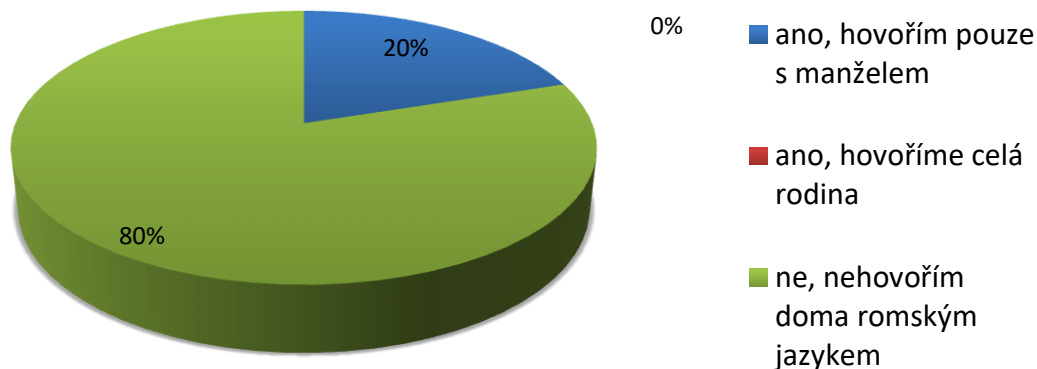

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 55 % matek uvedlo, že si myslí, že vzdělání pro své děti je důležité, 45 % respondentek uvedlo, že vzdělání důležité není, většinou matky uváděly, že dobré zaměstnání si děti najdou i bez dokončeného základního vzdělání

19. Hovoříte doma romským jazykem?

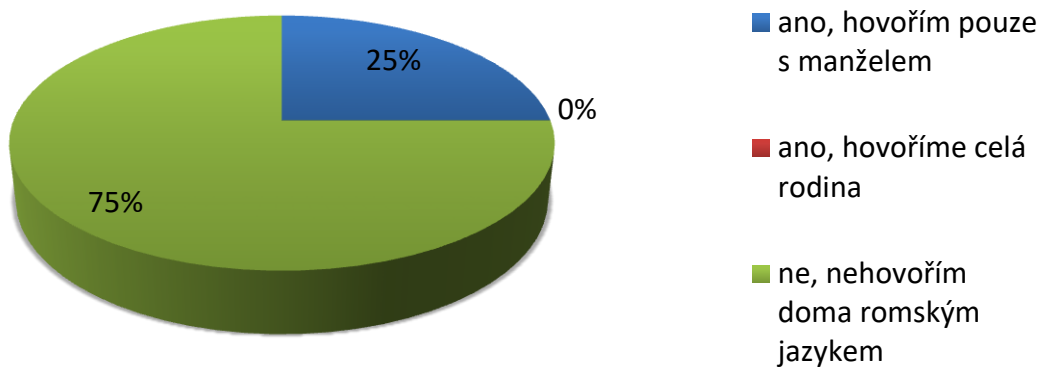
Graf 36: Romský jazyk – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 80 % z dotazovaných odpovědělo, že nehovoří doma romským jazykem, jelikož romský jazyk neovládají, pouze pár vět, 20 % respondentek uvedlo, že hovoří romským jazykem, ale pouze se svým manželem

Graf 37: Romský jazyk – Tepelsko

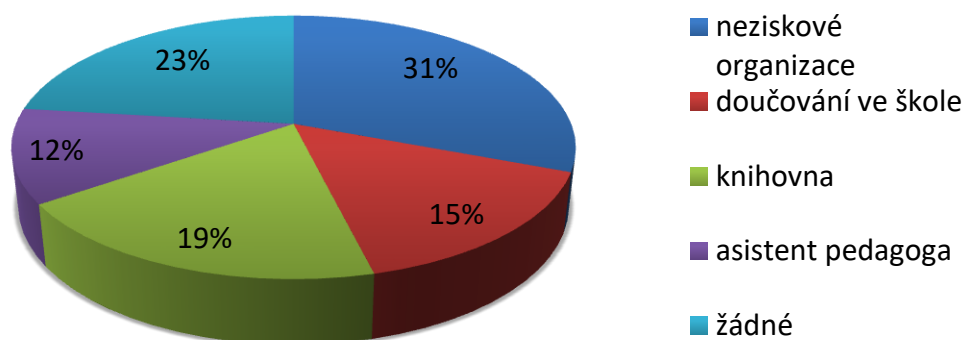

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: 75 % dotazovaných matek odpovědělo, že nehovoří doma romským jazykem, jelikož romský jazyk neovládají, 25 % uvedlo, že hovoří doma romským jazykem, ale pouze se svým manželem

20. Jakou nejčastěji podpůrnou službu převážně využívají Vaše děti při vzdělávání?

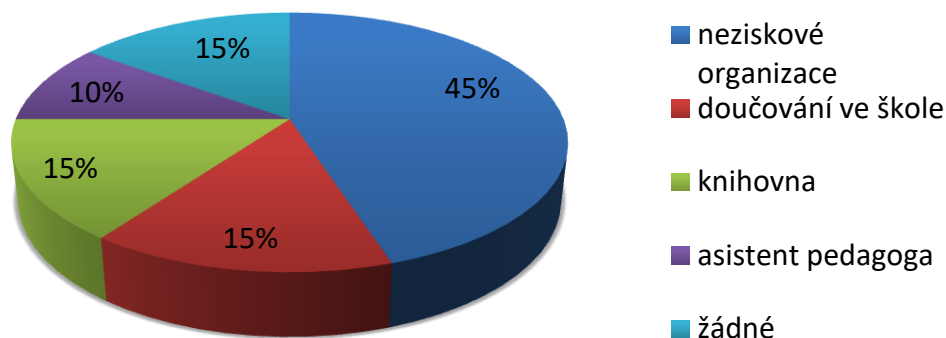
Graf 38: Využívané služby při vzdělávání – Toužimsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Děti při vzdělávání využívají převážně neziskové organizace, které tvoří z celkového počtu 31 %, 23 % dětí nevyužívá žádných služeb, 19 % dětí navštěvují knihovnu, 15 % žáků využívá doučování ve škole a 12 % dětí má svého asistenta pedagoga ve škole

Graf 39: Využívané služby při vzdělávání – Tepelsko

Zdroj: Autorka práce 2020 (vlastní šetření)

Komentář: Žáci při vzdělávání využívají převážně neziskové organizace, které tvoří z celkového počtu 45 %, 15 % žáků využívá doučování ve škole, návštěvu knihovny a někteří dokonce nevyužívají žádné služby, 10 % žáků má svého asistenta pedagoga ve škole

5.5 Vyhodnocení zvoleného výzkumného souboru

Výzkum v praktické části, pro který byla zvolena forma dotazníku, je zaměřen na přiblížení a analyzování přístupu romských matek ke vzdělávání svých dětí. Dotazníkové šetření bylo aplikováno ve dvou sociálně vyloučených lokalitách. Cílem bylo potvrdit nebo vyvrátit výzkumné předpoklady, které byly zformulovány na začátku praktické části.

Ze zjištěných výsledků výzkumu můžeme sdělit:

- 1. výzkumný předpoklad** – Romské matky mají dokončené základní vzdělání - **byl prostřednictvím výzkumu potvrzen, pro obě dvě sociálně vyloučené lokality, grafem č. 3, který znázorňuje:** v lokalitách Toužimska 85% matek má dokončené základní vzdělání, v lokalitách Tepelska 60% matek má dokončené základní vzdělání.
- 2. výzkumný předpoklad** – Pro romské matky je vzdělání svých dětí důležité - **byl prostřednictvím výzkumu potvrzen, pro obě dvě sociálně vyloučené lokality, grafem č. 18, který znázorňuje:** v lokalitách Toužimska 52% romských matek a v lokalitách Tepelska až 55% romských matek považuje vzdělání za důležité.
- 3. výzkumný předpoklad** – Romské děti při vzdělávání využívají podpůrné služby – **byl prostřednictvím výzkumu potvrzen, pro obě dvě sociálně vyloučené lokality, grafem č. 20, který znázorňuje:** romské děti využívají při vzdělávání podpůrné služby v lokalitách Toužimska ze 77% a v lokalitách Tepelska z 85 % využívají alespoň jednu službu převážně jako podpůrný nástroj při vzdělávání.
- 4. výzkumný předpoklad** – Nejproblematictější předmět pro romské děti je český jazyk - **byl prostřednictvím výzkumu potvrzen, pro obě dvě sociálně vyloučené lokality, grafem č. 13, který znázorňuje:** český jazyk se jeví jako nejproblematictější předmět pro romské děti v lokalitě Toužimska až 50%, v lokalitě Tepelska až 65%.
- 5. výzkumný předpoklad** – Romské rodiny hovoří doma romským jazykem - **byl prostřednictvím výzkumu vyvrácen, pro obě dvě sociálně vyloučené lokality, grafem č. 19, který znázorňuje:** v lokalitách Toužimska 80% a v lokalitách Tepelska 75% romských rodin nehovoří doma romským jazykem, ale jazykem českým.

6 DISKUZE

Tato část bakalářská práce se věnuje zjištěným výsledkům, ve kterých jsou shrnuté výsledky dotazníkové šetření romských matek, data byla získána ve dvou sociálně vyloučených lokalitách, v lokalitách Toužimska a Tepelska.

V lokalitách Toužimska a Tepelska mají romské matky převážně dokončené základní vzdělání, většina romských matek převážně odpověděla, že se tak rozhodly samy, rodiče je do vzdělání dále nesměřovali. Z této diskuze také vyplynulo, proč je důležité pro matky vzdělávání svých dětí. Matky většinou odpovídaly, aby se jejich děti neměly špatně jako ony a mohly žít jinak a lépe, z této diskuze také vyplývá, že matky postupem času se nad tímto tématem pozastavují, a pokud by mohly vrátit čas, dokončily by si alespoň výuční list. Matky také uváděly, že je pro ně vždy dítě na prvním místě a udělaly by pro dítě cokoliv, aby bylo šťastné a spokojené, proto se převážná většina matek svých dětí ptá, jak bylo dítě ve škole spokojené, zda mu někdo neubližoval apod., školní prospěch více jak polovina dotazovaných matek ve svých odpovědích neuváděla. Základní vzdělání romských matek taktéž souvisí s jejich gramotností, matky uváděly, že dokážou poradit svým dětem při domácích úkolech, ale samozřejmě tato odpověď souvisí s daným ročníkem, které jejich dítě navštěvuje. S navazující odpovědí souvisí podpůrné služby, které jejich děti využívají, zde převažující odpovědi byly nestátní neziskové organizace, v těchto lokalitách je zde zastoupen Český západ, o.p.s., který poskytuje domácí školní přípravu 2 x týdně v sídle organizace, tuto službu matky velmi oceňují, jelikož nejproblematičtějším předmětem pro jejich děti se jeví český jazyk. V romských rodinách v těchto sociálně vyloučených lokalitách se nehovoří romským jazykem, matky uváděly, že jejich rodiče nechtěli, aby hovořili romským jazykem, jelikož by je to mohlo ovlivňovat ve škole, proto většina romských rodin převážně hovoří jazykem českým.

Vzhledem k problematice vzdělávání je velmi přínosné v sociálně vyloučených lokalitách nestátní neziskové organizace, které spolupracují s těmito rodinami a žádoucí, sociální pracovníce mohou rodinám nabídnout možnosti řešení, aby romské děti měly šanci a právo se vzdělávat a neocitnout se tak na prahu sociálního vyloučení.

ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce v teoretické části bylo charakterizovat a seznámit se s pojmy jako romské etnikum, romský jazyk, romská kultura, dále postavení romské ženy v rodině a společnosti, role muže v romské rodině a nedílnou součástí bylo charakterizovat vzdělávání Romů v České republice a neziskovou organizaci Český západ, o.p.s., která kooperuje s minoritní společností v sociálně vyloučených lokalitách již od roku 2002.

První kapitola vymezuje a definuje základní pojmy, jako je romské etnikum, romský jazyk, romská kultura. Jsou to základní pojmy, které charakterizují romské etnikum jako takové.

Druhá kapitola se věnuje romské rodině, postavení romské ženy v rodině a společnosti a role muže v romské rodině, tyto pojmy jsou nedílnou součástí, jelikož rodina má zásadní vliv na vývoj a rozvoj osobnosti dítěte.

Třetí kapitola popisuje vzdělávání Romů v České republice, zejména vzdělávání romských žáků a problematiku současného vzdělávání. Vzdělávání je v životě velmi důležité, otevírá možnosti, které mohou zlepšit kvalitu života.

Čtvrtá kapitola shrnuje vymezení neziskové organizace Český západ, o.p.s., charakterizuje poskytované služby, poslání, cíle, řadu projektů, které realizuje v sociálně vyloučených lokalitách.

V praktické části byl použit kvantitativní výzkum pomocí dotazníkového šetření. Dotazník byl sestaven tak, aby byl co nejlépe pochopitelný, srozumitelný a aplikovatelný v romských rodinách. Autorku práce především zajímalo postavení romských matek a přístup ke vzdělávání svých dětí v sociálně vyloučených lokalitách.

Výsledky výzkumného šetření nejsou nijak překvapivé. Romské matky na jednu stranu mají zájem o to, aby jejich děti měly vzdělání, otázkou však nastává, jak ony samy vnímají hodnotu vzdělání. Nicméně v dotazníku uváděly, že pokud dítě přijde ze školy, tak nadpoloviční většina matek v lokalitě Tepelska nepomáhá svým dětem s přípravou do školy, zde je patrný laxní přístup matek ke vzdělávání svých dětí. Pokud jde o přípravu na budoucí povolání, až 35 % dětí v lokalitách Tepelska je

v evidenci úřadu práce, v celkově různé věkové kategorii dětí, zde matky uváděly v jiných odpovědích, že volbu budoucího vzdělávání ponechají na svých dětech, aby ono bylo spokojené.

Je všeobecně známo, že vzdělání pro Romy nemá takovou hodnotu jako pro majoritní společnost. Prostřednictvím dotazníkového šetření jsme zjistily, že postoj matek ke vzdělávání svých dětí je významný, ačkoliv na druhé straně přístup a zájem o vzdělávání svého dítěte lze definovat jako velmi laxní. Romské matky velmi ocenily neziskové organizace, které napomáhají s přípravou dětí do školy, uváděly, že učivo 2. stupně základní školy již nezvládají, jelikož z dotazníkového šetření vyplynulo, že více jak polovina romských matek má dokončené základní vzdělání. Významný vliv na vzdělávání romských dětí má také sociokulturní prostředí, jazyková bariéra a velmi nízká podpora rodičů. I přes veškerou snahu, která je tomuto problému věnována, stále dochází k nepřímé diskriminaci Romů v oblasti vzdělávání. Především se jedná o nerovný přístup ke vzdělávání, kdy je značná část romských dětí umisťována do specializovaných základních škol oproti dětem z majoritní společnosti. Problematika vzdělanosti u Romů se nachází především v rodině, tak v prostředí a systému školy. Ke zlepšení této situace by bylo přínosem navázat užší kooperaci s rodinou, zlepšit informovanost Romů o možnostech a přístupech ke vzdělávání a zvýšit motivaci romských rodin, aby podporovaly vzdělávání svých dětí. V problematice vzdělávání zapojovat romské asistenty ve výuce romských žáků, kteří by mohli motivovat romské děti ke vzdělávání, kteří by mohli mít patrný vliv na rodiče romských žáků v oblasti vzdělávání, dále ve spádových obcích určit romského poradce v oblasti vzdělávání, který by motivoval a pomohl nasměrovat romské dítě v budoucím vzdělávacím procesu. Nestátní neziskové organizace kooperující s romskou minoritou zastávají významnou funkci, co se týče kooperace s romskými rodinami a nabídkami, které zprostředkovávají v rámci volnočasových aktivit. Pokud se dobře nastaví spolupráce s romskými rodinami a vymezí se hranice v poskytování sociálních služeb, pak je pomoc a podpora na místě.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

BARTOŇOVÁ, Miroslava, 2009. *Strategie ve vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním se zřetelem na romské etnikum v počátečním vzdělávání*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5103-4.

BITTNEROVÁ, Dana a Mirjam MORAVCOVÁ, ed., 2013. *Etnické komunity*. Praha: FHS UK, Agora (Univerzita Karlova). ISBN 978-80-87398-45-6.

BITTNEROVÁ, Dana, David DOUBEK a Markéta LEVÍNSKÁ, 2011. *Funkce kulturních modelů ve vzdělávání*. V Praze: Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy. ISBN 978-80-87398-18-0.

DAVIDOVÁ, Eva a Zdeněk UHEREK, 2014. *Romové v československé a české společnosti v letech 1945-2012: národnostní struktura, specifika romské rodiny a migrací*. Praha: Národohospodářský ústav Josefa Hlávky, Studie (Národohospodářský ústav Josefa Hlávky). ISBN 978-80-86729-98-5.

DAVIDOVÁ, Eva, 2004. *Romano drom: Cesty Romů: 1945–1990: změny v postavení a způsobu života Romů v Čechách, na Moravě a na Slovensku*. 2., přeprac. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, Interface. ISBN 80-244-0524-5.

FÓNADOVÁ, Laura, 2014. *Nenechali se vyloučit: sociální vzestupy Romů v české společnosti: (kvalitativní studie)*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-6574-1.

FRANKOVÁ, Ingrid, 2019. *Výroční zpráva o činnosti školy 2018/2019: Základní škola a mateřská škola Toužim, příspěvková organizace*. Toužim.

GAVORA, Peter, 2010. *Úvod do pedagogického výzkumu*. 2., rozš. české vyd. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-185-0.

HÜBSCHMANNOVÁ, Milena, 1993. *Šaj pes dovakeras: Můžeme se domluvit*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého. ISBN 80-706-7355-9.

Jak vypracovat bakalářskou a diplomovou práci. 6., aktualiz. vyd. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2015. ISBN 978-80-7452-106-5.

JAKOUBEK, Marek a Lenka JAKOUBKOVÁ BUDILOVÁ, ed., 2009. *Cikánské skupiny a jejich sociální organizace.* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, Etnologická řada. ISBN 978-80-7325-178-9.

KAJANOVÁ, Alena, 2015. *(Ne)rovnosti v romských rodinách.* Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny. ISBN 978-80-7422-455-3.

KALEJA, Martin, 2011. *Romové a škola versus rodiče a žáci.* Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7368-943-8.

KOLEKTIVA AUTORŮ, 2000. *Černobílý život.* Praha: Gallery. ISBN 80-860-1037-6.

MANN, Arne B, 2001. *Romský dějepis.* Praha: Fortuna. ISBN 80-716-8762-6.

PROKEŠOVÁ, Miriam, 2010. *Romové, otázky a hledání odpovědí.* Ostrava: Repronis. ISBN 978-80-7329-249-2.

ŠÍŠKOVÁ, Tatjana, ed., 2001. *Menšiny a migranti v České republice: [my a oni v multikulturní společnosti 21. století].* Praha: Portál. ISBN 80-717-8648-9.

ŠORMOVÁ, Kateřina, 2016. *Jak čtou Romové: kvantitativní výzkum úrovně čtenářské gramotnosti romských žáků.* Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy. ISBN 978-80-7308-595-7.

ŠOTOLOVÁ, Eva, 2011. *Vzdělávání Romů.* Vyd. 4., V nakl. Karolinum 2., rozš. a upr. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1909-5.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

LIÉGEOIS, Jean-Pierre, 1997. *Rómovia, Cigáni, kočovníci.* Druhé vydanie. Bratislava: Charis. ISBN 80-967674-2-9.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČESKÝ ZÁPAD, O.P.S. *Historie*[online]. 2019 [cit. 2019-10-31]. Dostupné z:<https://cesky-zapad.cz/historie/>

JUSTICE. *Český západ – výroční zpráva 2018*[online]. 2019 [cit.2019-10-31]. Dostupné z:<https://or.justice.cz/ias/ui/vypis-sl-detail?/dokument=58051948&subjektid=729411&spis=508676>

PORTÁL KARLOVARSKÉHO KRAJE. *Projekty* [online]. 2019 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z:<http://www.kvkskoly.cz/manazer/Stranky/Projekty.aspx>

VLÁDA ČR *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2018* [online]. 2018 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z: <https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Zprava-o-stavu-romske-mensiny.pdf>

VLÁDA ČR. *Strategie romské integrace do roku 2020* [online]. Praha: Úřad vlády, 2015 [cit. 2019-10-30]. Dostupné z:<https://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/Strategie-romske-integrace-do-roku-2020.pdf>

ZŠ TEPLÁ. *Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2018-2019*. [online]. Teplá, 2019 [cit. 2019-12-07]. Dostupné z: http://www.zstepla.cz/vyrocní_zpráva_2018_-_2019.pdf

ZŠ TOUŽIM. *Výroční zpráva o činnosti školy za školní rok 2018-2019*. [online]. 2019 [cit. 2019-12-07]. Dostupné z:<https://www.zstouzim.cz/wp-content/uploads/2019/09/V / %C3 %BDro %C4 %8Dn %C3 %AD-zpr %C3 %A1va-2018-2019.pdf>

SEZNAM ZKRATEK

MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OSP	Odborné sociální poradenství
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
SAS	Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
SPC	Speciálně pedagogické centrum
TP	Terénní programy

SEZNAM GRAFŮ A TABULEK

Seznam grafů

Graf 1: Lokalita.....	36
Graf 2: Věk – Toužimsko	37
Graf 3: Věk – Tepelsko.....	37
Graf 4: Vzdělání – Toužimsko.....	38
Graf 5: Vzdělání -Tepelsko.....	38
Graf 6: Výuční list – Toužimsko	39
Graf 7: Výuční list – Tepelsko.....	39
Graf 8: Maturitní vysvědčení – Toužimsko	40
Graf 9: Maturitní vysvědčení -Tepelsko	40
Graf 10: Děti – Toužimsko	41
Graf 11: Děti – Tepelsko	41
Graf 12: Počet dětí – Toužimsko	42
Graf 13: Počet dětí – Tepelsko	42
Graf 14: Mateřská škola – Toužimsko.....	43
Graf 15: Mateřská škola – Tepelsko	43
Graf 16: Základní škola – Toužimsko	44
Graf 17: Základní škola – Tepelsko.....	44
Graf 18: Stupeň základní školy – Toužimsko.....	45
Graf 19: Stupeň základní školy – Tepelsko	45
Graf 20: Základní škola (speciální třída) – Toužimsko	46
Graf 21: Základní škola (speciální třída) – Tepelsko	46
Graf 22: Dokončené základní vzdělání – Toužimsko.....	47
Graf 23: Dokončené základní vzdělání – Tepelsko	47
Graf 24: Nejproblematictější předmět – Toužimsko	48
Graf 25: Nejproblematictější předmět – Tepelsko.....	48
Graf 26: Domácí úkoly – Toužimsko	49
Graf 27: Domácí úkoly – Tepelsko.....	49
Graf 28: Příprava do školy – Toužimsko.....	50
Graf 29: Příprava do školy – Tepelsko	50

Graf 30: Nejčastější dotaz – Toužimsko.....	51
Graf 31: Nejčastější dotaz – Tepelsko	51
Graf 32: Příprava na budoucí povolání – Toužimsko.....	52
Graf 33: Příprava na budoucí povolání – Tepelsko	52
Graf 34: Hodnota vzdělání – Toužimsko.....	53
Graf 35: Hodnota vzdělání – Tepelsko	53
Graf 36: Romský jazyk – Toužimsko	54
Graf 37: Romský jazyk – Tepelsko	54
Graf 38: Využívané služby při vzdělávání – Toužimsko	55
Graf 39: Využívané služby při vzdělávání – Tepelsko.....	55

Seznam tabulek

Tabulka 1: Celkový přehled respondentů	36
--	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A – Dotazník	I
Příloha B – Informovaný souhlas	V

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

Dotazník určený pro romské matky

Dobrý den,

jmenuji se Andrea Bratrychová a jsem studentkou univerzity Jana Amose Komenského v Praze, obor Speciální pedagogika – vychovatelství.

Prosím Vás, věnujte pár minut svého času na vyplnění anonymního dotazníku. Získané informace budou použité jenom na zpracování bakalářské práce.

Instrukce k vyplnění:

Vámi vybranou odpověď zakroužkujte, anebo stručně popište.

1. V jaké lokalitě momentálně bydlíte?
 - a) Toužimsko
 - b) Tepelsko

2. Kolik je Vám let?
 - a) 18-25
 - b) 26-35
 - c) 36-45
 - d) 46 a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - a) neúplné základní
 - b) základní
 - c) vyučen v oboru
 - d) maturita

4. Kolik členů z Vaší blízké rodiny má výuční list?
- a) 1
 - b) 2
 - c) 3 a více
 - d) žádný
5. Kolik členů z Vaší blízké rodiny má maturitní vysvědčení?
- a) 1
 - b) 2
 - c) 3 a více
 - d) žádný
6. Máte děti?
- a) ano
 - b) ne
7. Kolik dětí máte?
- a) 1
 - b) 2-3
 - c) 4 a více
8. Kolik Vašich dětí momentálně navštěvuje mateřskou školu?
- a) 1
 - b) 2-3
 - c) 4 a více
 - d) žádné
9. Kolik Vašich dětí momentálně navštěvuje základní školu?
- a) 1
 - b) 2-3
 - c) 4 a více
 - d) žádné

10. Jaký stupeň základní školy Vaše dítě/děti navštěvují?

- a) 1. stupeň
- b) 2. stupeň
- c) nenavštěvují základní školu

11. Kolik Vašich dětí momentálně navštěvuje speciální třídu základní školy?

- a) 1
- b) 2-3
- c) 4 a více
- d) žádné

12. Kolik Vašich dětí má úspěšně dokončené základní vzdělání?

- a) 1
- b) 2-3
- c) žádné, momentálně navštěvují ZŠ/MŠ
- d) 1 a více nemá úspěšně dokončené ZŠ

13. Jaký předmět pro Vaše děti se jeví jako nejproblematičtější?

- a) český jazyk
- b) cizí jazyk
- c) matematika
- d) jiný

14. Dokážete poradit svým dětem při domácích úkolech?

- a) ano
- b) ne

15. Pomáháte dětem s jejich přípravou do školy?

- a) ano
- b) ne

16. Pokud dítě přijde ze školy, na co se ho nejčastěji ptáte?
- a) školní prospěch
 - b) jak je ve škole spokojené
 - c) jiná odpověď.....
 - d) nic
17. Kolik Vašich dětí se vzděláváním (SOU, SŠ) soustavně připravuje na budoucí profesi?
- a) 1-2
 - b) 3 a více
 - c) žádné, momentálně navštěvují ZŠ/MŠ
 - d) žádné, v současnosti je v evidenci ÚP
18. Myslíte si, že je vzdělání pro Vaše děti důležité?
- a) ano, myslím, že vzdělání důležité je
 - b) ne, myslím si, že vzdělání důležité není
 - c) jiná odpověď
19. Hovoříte doma romským jazykem?
- a) ano, hovořím pouze s manželem
 - b) ano, hovoříme celá rodina
 - c) ne, nehovořím doma romským jazykem
20. Jakou nejčastější podpůrnou službu převážně využívají Vaše děti při vzdělávání?
- a) neziskové organizace
 - b) doučování ve škole
 - c) knihovna
 - d) asistent pedagoga
 - e) žádné

Příloha B – Informovaný souhlas

INFORMOVANÝ SOUHLAS – INFORMAČNÍ LIST

Podklady pro rozhodování o sběru, zaznamenání a zpracování informací, získaných v průběhu výzkumného dotazníkového šetření pro účely bakalářské práce. Informovaný souhlas obsahuje dvě části: informační list a souhlasné prohlášení.

Úvodní informace

Vážený paní.....

Jsem studentkou univerzity Jana Amose Komenského v Praze, obor Speciální pedagogika – vychovatelství a píši bakalářskou práci (BP) s názvem: *Postoje romských matek na Karlovarsku ke vzdělávání dětí*

Ráda bych Vás tímto požádala o souhlas se sběrem informací pro výzkum v rámci této práce, který si klade za cíl přiblížit a analyzovat přístup romských matek ke vzdělávání svých dětí

Sběr informací bude proveden formou dotazníkového šetření.

Dobrovolná účast

- Váš souhlas se spoluprací na této výzkumné práci je plně dobrovolný

Výzkumný postup

- V průběhu dotazníkového šetření budete odpovídat na otázky, které jsou zde položeny
- Sběr dat v rámci dotazníkového šetření bude použit pouze pro účely bakalářské práce

Trvání

- Délka dotazníkového šetření bude přizpůsobena Vaším časovým možnostem, maximální čas dotazníkového šetření je odhadován na délku 30 minut.

Seznamování s výsledky

- Výsledky výzkumu Vám mohou být poskytnuty na vyžádání (e-mail, apod.)

Právo odmítnout nebo omezit účast

- Spoluprací se mnou můžete kdykoliv i bez udání důvodu odvolat

INFORMOVANÝ SOUHLAS – SOUHLASNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlášení účastnice výzkumu

Uvedené informace mi byly přečteny. Měla jsem možnost se ptát a každá otázka, kterou jsem položila, mi byla zodpovězena k mé spokojenosti. Byla jsem plně informována o spolupráci, účelu a rozsahu sbíraných informací a rozumím stanovenému cíli bakalářské práce.

Dobrovolně souhlasím s účastí na výzkumné části této bakalářské práce.

Účastnice výzkumu:

Podpis účastnice výzkumu:

Datum:

Prohlášení výzkumnice

Přečetla jsem informační list budoucí účastnici výzkumu a ujistila jsem se, jak nejlépe dovedu, že účastnice rozumí, jak budeme postupovat:

1. Proběhne dotazníkové šetření, při němž budu účastnici výzkumu vysvětlovat otázky, pokud mne o ně požádá
2. Informace budou zpracovány a výstup této výzkumné části bude součástí Praktické části bakalářské práce

Potvrzuji, že účastnice výzkumu měla příležitost se ptát na všechny otázky, které byly součástí dotazníkového šetření. Potvrzuji, že účastnice výzkumu nebyla k souhlasu donucena a že souhlasila svobodně a dobrovolně.

Výzkumnice: Andrea Bratrychová

Podpis výzkumnice:

Datum:

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Andrea Bratrychová

Obor: Speciální pedagogika – vychovatelství

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Postoje romských matek na Karlovarsku ke vzdělávání dětí

Rok: 2020

Počet stran textu bez příloh: 51

Celkový počet stran příloh: 6

Počet titulů českých použitých zdrojů: 19

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 1

Počet internetových zdrojů: 7

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Eva Šotolová, Ph.D.